ВІСТІ КОМБАТАНТА

2

Ню Йорк 1965

ВІСТІ КОМБАТАНТА

УКРАЇНСЬКИЙ ВІЙСЬКОВИЙ ЖУРНАЛ

РЕДАКТОРИ: І. Кедрин-Рудницький, Олег Лисяк

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕҐІЯ: А. Валійський, Е. Шипайло, Ю. Лопатинський, Р. Купчинський, І. Носик

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1 УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання к. вояків УПА, Броди-Лев, Інк., Українська Стрілецька Громада в Канаді.

Статті, підписані прізвищем, чи ініціялами автора не завжди відповідають поглядам Редакції.

Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ

Австрія:
Dr. S. Naklowycz
Wien **XX**
Dresdnerstr. 124/III/19

Канада-Схід:
Mr. S. Hulak
654 Lansdowne Ave.,
Toronto, Ont. **Canada**

Аргентина:
Fraternidad de los ex-comb.
de la 1 UD., Curapaligue 760,
Buenos Aires, **Argentina**

Канада-Захід:
Mr. Lew Rudnyckyj
297 Chelsea Ave.,
Winnipeg 15, Man., **Canada**

Австралія: Fokshan Library & Book Supply, 16 W. Prospect Street, Glenroy, W. 9, Victoria, Australia

На N. S. W. *в Австралії:*
Mr. C. Mishchuk, 12 Victory St., Belmore N. S. W., Australia.

ЗДА й інші краї: **"VETERANS' NEWS", P. O. Box 1184, Church St. Station New York, N. Y. 10008, U.S.A.**

VETERANS' NEWS, by montly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of the 1 Ukrainian Division UNA in association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc., Brody-Lew Inc., Ukrainian War Veterans' Association in Canada.

Address: P. O. Box 1184, Church Street Station, New York, N. Y. 10008, U.S.A.

ВІСТІ КОМБАТАНТА Рік 1965 Ню Йорк Ч. 2 (18)

ЗМІСТ:

Оксана Лятуринська

У дні героїв

„Let them in, Peter, they are very tired.
Give them the couches where the angels sleep.
Let them wake whole again to new dawns fired
With sun, not war. And may their place be deep . . ."
ELMA DEAN.
(З напису на вояцькому кладовищі в Англії).

Десь інде з лук, із саду рож
вони прийдуть під райські брами.
Ключарю-Петре, явна лож,
як буду твердити те саме!

Бозна, чи криє їх земля,
Бозна коли і де упали.
І без імен лягли тіла,
і рвали людські їх шакали.

Не клали їх до огорож,
де гіркне верес і цикорій,
й ні напис і ні сад із рож,
ніщо про них нам не говорить.

Мені ніяково для них
просити подушки й джазбани,
дівчат та й інше з райських втіх.
Хіба ж це лік на їхні рани?

Прийдуть під брами, мов з сухіт,
самі кістливці, голі й босі.
Та Батьківщини чудний міт
горить в серцях мабуть і досі.

Прийдуть без слави, без відзнак,
і не на те: — війну забути!
Прийдуть вони на сурми знак
і по зюд-ост-маршруту.

Там їхні друзі. Голіруч
ідуть на смерть, у тюрми . . .
Ключарю-Петре, вийми ключ,
і хай Архангел сурмить!

ДУМКИ НА ЧАСІ

Іван Кедрин

Відгуки рутенства

Здавалось би, що в 50 років після виступу в поле Українських Січових Стрільців повинна минутися вже в нашому громадянстві без решти рутенсько-малоросійська психіка, яка за володіння Габсбурґів і Романових диктувала легковажний чи навіть погірдливий підхід до військовиків. Здавалось би, що період української визвольної війни і революції, виповнений борсанням жмені активних борців серед моря байдужности „невтральних", які ледви прокинулись із невольничого сну і ще не зовсім усвідомили, хто вони й чиї вони діти та чи справді потрібна у своїй хаті своя правда і сила і воля, здавалось би, що той бурхливий період таки створив культ збройної сили, здвигнений на кістках тих, що полягли в ім'я доброї справи батьківщини. Здавалось би, що коли в 1914 році зголосилось у Стриї до УСС-ів 8.000 добровільців, а в кругло 30 років пізніше до Дивізії 80.000 й коли тисячі ішли до лісу в ряди УПА, то це були вже документарні докази переродження нації. А все ж і нині час до часу пролунає голос наче з-поза могили, в якій спочивав запроторений туди ворогами дух народу. Недарма ж по нинішній день покутують в народі залишки психіки з-перед 1848-го і 1861-го років: різні елементи почуття меншовартости, слухняність чужій владі й бунтарство у відношенні до рідного проводу, подив для чужої — хай ворожої могутности — і поквапність збільшувати її українськими талантами й українським трудом, пристосуванство в усіх формах, нехтування рідною мовою — чи не є воно відблиском того часу, коли сумна українська дійсність знала ще тільки холопа і пана?! То чого й дивуватися, що час до часу лунає голос, в якому бринить презирство до колишніх вояків?!

В одному українському журналі, що його видає гурт шанованих українських громадян і редаґує загально відомий громадянин, появилась глибокоумна замітка з ніби дотепними заввагами, як то „не тільки азійські і південно-американські держави переходять до диктату генералів", але й „наше суспільство в США посувається у цьому напрямку". І далі йде напасть на д-ра Володимира Ґалана, голову Об'єднання бувших Вояків Українців в Америці (редактор журналу по нинішній день не знає правильної назви цієї центральної і найбільшої укра-

інської комбатантської організації), за те, що він зважився висловити свої критичні завваги на тему деяких тверджень у з'ясовуванні новітньої історії України в англомовній Енциклопедії Українознавства, та що він зважився публічно виступити на одному громадському зібранні в контроверсійній культурно-політичній справі. Анонімовий автор ніби-то листа до редакції того журналу (стиль того листа дивним дивом покривається із стилем редакційної відповіді) обурюється, що це не видана річ, ,,щоб генерали встрявали в справи культури". А редакція у відповіді своєму ніби-дописувачеві ,,виправдує" д-ра Ґалана, що він, мовляв, не виступав ,,службово в уніформі", а в ,,цивілю", з титулу свого становища в УНСоюзі і в ЗУАДК-ті. І до цих кпин додається насмішливо: ,,Не журіться, Приятелю, маривом військової диктатури", бо голова українських комбатантів ніби діяв за ,,підшептами" одного ,,цивільного відхненника"...

В українській громаді у вільному світі люди привикли вже дещо до таких явищ, як стягання полеміки про проблеми до рівня персональної лайки, сатири до рівня пашквілю та ведення публічних дискусій із виключенням противників від слова. До всього можна привикнути. Але кпини з українських комбатантів — це таки своєрідне ,,новум". Коли б у тому чи іншому журналі появилась полеміка по суті з поглядами громадянина, колишнього вояка, то це було б в порядку. Але тут заперечується взагалі право колишньому старшині забирати слово в справах української культури й політики та збувається всю справу кпинами й насмішками. Це дійсно ,,новум", так, наче б автор тієї замітки й редактор журналу ніколи й не чували та не знали про ролю комбатантських організацій в усіх культурних країнах світу, про ролю і значення окремих колишніх військовиків в їхньому народі. В Західній Україні між двома світовими війнами українські комбатанти грали провідну ролю в усіх ділянках національного життя, найбільшу в народному господарстві. Мало хто з членів нечисленної Української Стрілецької Громади в ЗДА й Канаді, тієї комбатантської організації, яка стала стрижнем для ОбВУА, не стояв у проводі американської й канадійсько-української громади. Правда, Головна Управа ОбВУА мусіла довгі роки боротися, поки її представника допущено до Екзекутиви Українського Конґресового Комітету. Коли приходить до повної консолідації колишніх вояків всіх українських військових формацій і взагалі всіх комбатантів-українців, коли на терені Канади завершилось з'єднання також з українцями, членами Канадійського Леґіону, а в ЗДА на добрій дорозі стоїть справа тісної співпраці з Американсько-українськими Ветеранами другої світової війни — то значення наших комбатантів ще зросте — чи це подобається ,,цивілям", чи ні.

Інж. Михайло Ліщинський
підполковник УНА

Зміна на наші позиції

„А як прийдеться стати
Зі зброєю в руках,
Отаман поведе нас,
Замає гордо стяг".
(З пісні українських пластунів)

Двадцять літ тому зійшла з бойових позицій Українська Національна Армія, а кілька літ пізніше замовк рівнож і відгомін боїв Української Повстанської Армії. Обі військові сили, які хоч йшли різними шляхами, зміряли до одної цілі, це є до визволення українського народу з ярма неволі окупантів. Україна улягла в боях великій мілітарній потузі, яка від закінчення війни послідовно веде наступ на вільні ще народи, щоб ще і ті вільні народи впрягти в своє ярмо. Нині годі передбачити чим закінчиться цей гігантичний змаг, в якім одні наступають на це, щоб здобути володіння над світом, а друга сторона борониться, щоб втримати свою еґзистенцію.

Наш виступ в другій світовій війні не був виступом викликаним якоюсь сприятливою коньюнктурою. В другій світовій війні ми продовжували зачату ще в першій світовій війні свою боротьбу за здобуття Української Держави.

Своє твердження я спираю на факті, що нині, по двадцятьох літах від наших бойових дій, ми, вояки збройної боротьби не тільки самі постійно стоїмо на своїх ідеологічних визвольних позиціях, але разом з нами стоїть величезна більшість української еміґрації. Цей факт я з повною свідомістю стверджую на основі своїх об'їздів по скупченнях

Очевидно, що таких „цивілів", яким це не подобається, дуже мало: це ж вийняткові голоси такі, як наведений із того американсько-українського журналу. Це дуже вигідна позиція — стояти збоку, грати ролю арбітра й Катона громадського життя й обмежуватися до критикування всіх та ще й орудування насмішками й кпинами на адресу неприємних собі осіб, — дуже вигідна позиція самому за ніщо не відповідати та глузувати з осіб, які ніколи не відтягались від відповідальности за працю й керівництво в різних установах. Одно певне: непристойні журналістичні витівки на адресу комбатантів минуться і забудуться, а залишиться правда, що найбільше право брати активну участь в громадському житті мають ті, які задокументували свою відданість рідній справі ризикуючи за неї добровільно своїм життям і здоров'ям.

нашої еміґрації, в яких я мав велику честь виступати з доповідями уладженими для відзначення роковин нашої збройної боротьби.

Рівнож і з рідного краю доходять до нас вістки, що нарід там оспіване і розреклямоване в світлі „визволення" і сучасний комуністичний режим уважає найгіршою формою невільництва. Цей факт стверджують різні автори публікацій, які вирвавшись з таборів невільничої праці в СССР ентузіястично описують спротив українського народу московській системі державного рабства. В таких обставинах треба сподіватися, що рідний наш край може колись кликати розкинену в світі українську еміґрацію на поміч. З історії змагань за державність інших народів знаємо, що допомога еміґрації з вільного світу була поважним чинником в будівництві з закріпленням деяких держав.

В сучасних політичних умовинах у світі немає жадних підстав до приготовування якогось роду мілітарної інтервенції, бо навіть на велику скалю така інтервенція є згори засуджена на неуспіх. Навіть дуже сильній інтервенції при сучаснім пропаґандивнім апараті, яким так вміло послуговується Москва, можна зломати моральну силу „клеймом зради". Ми можемо помогти рідному краєві дуже успішно тоді, коли або в світі, або на рідних землях пройдуть події, які дадуть вихідну базу для успішної допомоги. Ця справа є однак осібною дуже важливою темою ,що повинна бути основою студій наших визвольних змагань.

Ми, вояки знаємо, що без УСС, без українських армій і без патріотичної діяльности різних наших організацій в періоді поміж першою і другою світовою війною ми не могли б були виступити збройно і в другій світовій війні та рівно ж ми не могли б встоятися тепер на наших визвольних позиціях. Цей факт ми мусимо мати на увазі і нині і тому ми повинні звернути особливу увагу на нашу молодь і помогти молодечим організаціям в їх виховній патріотичній праці.

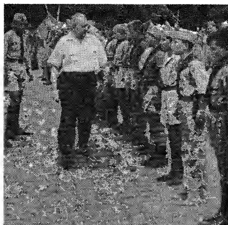
З розмов з нашою молоддю ми бачимо, в якому фальшивому насвітленні дістає вона відомості про визвольну боротьбу поодиноких народів, а коли йде про нашу визвольну боротьбу, то різні „псевдо ліберали" і платні московські „пацифісти" потрафили звести її до категорії чужої інтриґи. Правда, нині наш виступ в другій світовій війні оправданий вже не тільки юридично, але навіть і морально виправдали його вже в світі, але все ж в тих справах є ще багато пропаґандивного бруду, яким московські сатрапи хочуть заплямити наші ідеологічні визвольні стремління. Правда, розвінчав з лаврів слави Микита Хрущов „батька совєтських народів" Йосифа Сталіна, і начеркнув до історії людства його як останнього політичного бандита, що без найменшої рації вимордував не тільки своїх здогадних противників у підвалах НКВД, але навіть на взір Адольфа Гітлера призначував на загладу цілі народи. Проливаючи крокодилячі сльози на сесії московського ко-

муністичного ,,синедріону" він видав Сталінові достовірне свідоцтво, яке повинно урозумити всіх тих, що в комуністичнім режимі бачать спасення для світу. Та всеж таки західній світ сповитий в пелени матеріяльного добробуту не хоче бачити подій, які, через поневолення европейських народів, через Корею, Кубу, Конґо, В'єтнам і інші численні шляхи милевими кроками несуть загладу клаптикові вільного ще світу.

В такій ситуації перед нами, колишніми вояками Українських Армій стає питання: чи маємо ми бездільно чекати на рішення долі, чи може маємо бити на сполох і вести освідомлюючу працю, яка бодай частинно протиділяла б намірам Москви. Думаю, що коли ми не піднесли рук, щоб піти в полон Москви і коли доля була для нас так ласкава, що дала нам змогу жити на волі, **ми, колишні вояки повинні весь свій**

Старшина 1 УД УНА, Михайло Ліщинський з почотом сотні на фронті під Бродами в літі 1944 р., на коротко перед початком бою Дивізії.

Інвалід 2-ої світової війни, інж. Михайло Ліщинський на пластовому таборі „Вовча Тропа" в ЗДА серед нового покоління юнаків.

вільний від праці час посвятити вихованню молодого покоління, щоб в час звернути йому увагу на ту велику небезпеку, яка грозить світові зі сторони ложних пророків, які сучасну систему вільних дій і ініціятиви хочуть заступити ярмом державного комунізму, який від давного кріпацького ладу різниться лише тим, що місце поміщика зайняв комуністичний комісар, що вже пів століття дурить світ фатаморганою комуністичного раю. В тій цілі **ми повинні подбати, щоб наша молодь свої літні ферії могла перевести в таборах для молоді, які повинні стати осередками національного державницького виховання.** Ми повинні дати тим таборам всі потрібні засоби, щоб могли ті табори вести свою працю успішно. Ми повинні усвідомити молодь і ясно начеркнути її обо-

ВІЙСЬКОВІ ПРОБЛЕМИ

Ф. Кордуба

Проблема стратегічної нуклеарної зброї НАТО

На переломі 60-их років у стратегії НАТО чолове місце зайняла проблема нуклеарних стратегічних сил, а йдеться головно про компетентність диспонування такого роду силами. Від самого початку існування НАТО внутрі союзу тільки ЗДА розпоряджали головною силою, вирішували стратегію та долю усіх інших партнерів. Коли ж европейські союзники скріпилися — почали домагатися ревізії некорисної для них ситуації в НАТО. Йшлося не тільки про те, що зросла вага політичної і господарської сили европейських країн НАТО, але важнішим фактором була зміна укладу сил Схід — Захід у світі і нуклеарна рівновага, яка примусила залишити стратегію „нуклеарного залякування", видвигаючи на порядок дня конечність ревізії завдань „меча" НАТО, його ролі, структури і права диспонування ним. ЗДА вперто боронять свого нуклеарного „монополю" в НАТО, паралізуючи спроби окремих союзників мати власну „незалежну" нуклеарну силу, згл. пропонуючи створити в рамах союзу колективні нуклеарні сили, які не нарушували б американської панівної ролі. Керівні чинники Пентагону разом із пропозицією організувати „колективні зінтеґровані" стратегічно-нуклеарні сили, творили концепції, які тільки позірно запевнювали европейським союзникам співучасть у нуклеарній стратегії у співдиспонуванні нуклеарно- стратегічними силами союзу.

в'язок, який вона має як молодь культурної нації супроти краю своїх предків. Маємо досить повчаючих прикладів з останнього півстоліття, на яких може учитися наша молодь як треба любити країну своїх предків і як за неї посвячуватися. Думаю, що така праця принесе хосен не тільки нашому народові, але рівно ж і наша прибрана батьківщина колись буде нам вдячна за це, що в час відкривали ми очі молоді на велику загрозу, яка гряде на світ. **Треба перестати захоплюватися фразами та маніфестаціями національних почувань, а треба ясно вказати молоді, що її прийдеться свою ідею з'ясовувати на полі бою, бо ворог походу на поневолення світу не припинить.**

Щоб вповні зрозуміти військову політику ЗДА, яка в другій половині 1960 р. проголосила концепцію переорганізування НАТО в „четверту нуклеарну потугу", вказаним є застановитися над цілями, які поставили собі політичні і військові кола першої супер-потуги світу. Головним чином йдеться про перехід з стратегії „залякування", на стратегію „елястичної реакції", або інакше, „елястичної відповіді".

Політика допасування збройних сил до різного роду війн

В 1962 р. ЗДА радикально приступили до політики приготування збройних сил НАТО до різного роду війн. Ця доктрина мала б об'єднати попередньо дійові з „доктрини": 1) тотально-нуклеарної війни; 2) контрольованої нуклеарної війни („контрольованої відповіді" — обоснованої на здібності сил до всіх родів нуклеарної війни, починаючи від війни з застосуванням тільки тактичної атомової зброї); врешті — 3) конвенціональної війни (починаючи від льокальних війн). До згаданих трьох родів війн треба підготовитися — твердив пок. през. Дж. Кеннеді разом з Мк Намарою та іншими політиками й чільними полководцями — до тотальної нуклеарної війни, до ограничених війн (в засаді конвенціональних) і врешті до війни неконвенціональної, протипартизанської. Тому, згідно з вимогами реорганізації сил НАТО, през. Кеннеді сформулював такі три засади: 1) втримувати більші нуклеарні сили від совєтських, щоб їх перевагою себе забезпечити перед всякого роду несподіванками; 2) збільшити здібність сил НАТО до конвенціональної війни, з цілею створити противагу до таких же сил противника; 3) з уваги на це, що треба сподіватися у найближчій майбутності льокальних війн, з наміром повалити уряди для встановлення комуністичної влади, характер таких війн з правила буде партизанський, і вони будуть піддержувані з-зовні, тому треба розбудувати сильніші протипартизанські сили.

Отже ЗДА ступили на шлях: 1) разом із скріпленням воєнного потенціялу власного й союзників, рівночасно допасовують його до різного роду війн, не тільки до тотальної; 2) далі зберегти за ЗДА домінуючу позицію у воєнному секторі; 3) Збільшити ролю союзників в Европі, які є головним забороломм боротьби проти комунізму у світовому маштабі, дбаючи рівночасно за поширення власних впливів у Зах. Европі.

Здійсненню намічених цілей мали служити: скорий ріст конвенціональних сил „щита" (до чого спричинилася передусім Німецька Федеральна Республіка), далі зміцнення „щита" нуклеарною зброєю, при рівночасному збереженні фактичного американського нуклеарного монополю, ще більшого зміцнення нуклеарною зброєю „меча". Також ЗДА рішилися на посилену політичну співпрацю з европ. союзниками

в рамах союзу для опрацювання спільної політичної стратегії, яка б не розходилася з генеральною настановою Вашінґтону.

„Нуклеарна дефузія" мала сприяти продукції нуклеарної зброї щораз то новими державами союзу, що в ніякому випадку не означало кінця дійсного монополю ЗДА в НАТО на тому відтинку. Союзники ЗДА не є у спромозі створити стратегічні нуклеарні сили, які були б здібні перебути ворожу атомову атаку та перевести відплатний протиудар. Їхня нездібність випливає передусім з господарських неспроможностей продукувати не тільки нуклеарні стрільна, але що важніше, засоби переношення таких стрілен до цілей. На такий відплатний нуклеарний проти-удар можуть собі дозволити, за теперішньої ситуації тільки ЗДА і СССР. У зв'язку з політикою допасування збройних сил до різного роду війн, дійсний монополь ЗДА на посідання стратегічно-ударних нуклеарних сил не тільки не послаб, навпаки, зі збільшеними завданнями і вимогами в епосі ракетної зброї він ще більше скріпився.

Всесторонній воєнній розбудові союзу НАТО сприяла передусім НФР, яка визнала за правильну концепцію нуклеарного зміцнення „щита", з своєї сторони, скріпивши його конвенціональними силами, давши в порівнанні з усіма іншими европейськими союзниками найбільший вклад. Також НФР одобрила систему ракетно-нуклеарних баз, що, самозрозуміло, ще більше закріпило американську панівну ролю в Европі. Політичні і військові кола НФР одобрили американську нову доктрину в надії, що в майбутньому це принесе користь їхній країні. Вони у своїх калькуляціях не помилилися, бо вже сьогодні вважають НФР за найбільшу „позикову" атомову потугу европейського континенту. НФР сьогодні розпоряджає найсильнішою тактичною зброєю з американського нуклеарного арсеналу, про що вже заговорила преса. Таким чином вимоги головно німецьких військових кіл, щоб збройні сили НАТО в Европі були якнайбільше насичені нуклеарною зброєю, ЗДА здійснили. Також не можна забувати й того, що НФР вже сьогодні є головним речником у справі організації інтеґрованої нуклеарно-ударної сили НАТО в Европі.

На протязі багатьох років, з усіх союзників НАТО тільки Англія займала упривілейоване положення в рамах союзу, як скромний співудільник „меча", бо вона, одинока поза ЗДА розпоряджала оперативною нуклеарно-ударною силою. Таке положення Англії в рамцях союзу примушувало її до політики балансу, нерішучости в усіх переговорах і дискусіях, бо йшлося головним чином про те, щоб, з одної сторони, вдержатися на упривілейованому положенні, рівночасно змагаючи також до послаблення американської панівної ролі в питаннях стратегії в Европі. Тільки з цих причин Англія не пішла на пропозицію віддати власні сили до диспозиції командування НАТО, та проти-

вилася тому, щоб інші европейські союзники НАТО одержали від ЗДА нуклеарну зброю. Сьогодні її настанова змінилася у зв'язку зі зростом значення в Атлянтійському аліянсі НФР. Англія рішилася стати найвірнішим нуклеарним союзником ЗДА. Тому, в Білій Книзі в питаннях оборони 1965 р. м. ін. сказано, що „ . . . чимскоріша зміна політики оборони, це конечність . . . ", бо цього вимагає „безпека нації у змаганні до миру і стабілізації світу, як цілости". В книзі запропоновано створити атлянтійську нуклеарну силу, яка б була підпорядкована спільній контролі, та погодження підпорядкувати цій контролі англійські нуклеарні сили. Англія рахується з тим, що під кінець 70-их років її бомбардувальне летунство вже буде застаріле, тому вже виринає конечність організувати спільну Атлянтійську Нуклеарну Фльоту (АНФ).

На конференції міністрів закордонних справ держав НАТО, яка відбулася в Парижі в грудні 1964 р. не дійшло до остаточного вирішення форми колетивних нуклеарних сил (т. зв. мульті-лятеральної атомової фльоти). Англійський міністер виступив проти МЛФ, рівночасно запропонував плян організації Atlantic Nuclear Forces (ANF), щоб не допустити до нуклеарного діюмвірату в МЛФ, — ЗДА з НФР. Проєкт Англії прийняла Америка в надії, що він вплине на зміну неприхильної настанови до організації колективних нуклеарних сил Франції. Англія була проти еволюції стратегії НАТО та зміцнення сили „щита", як також конвенціональної сили, щоб не втратити впливів в Европі. Проти такої настанови уряду Англії були військові кола, які здавали собі справу з конечності запляннованої еволюції стратегії НАТО, особливо значного збільшення конвенціональних сил „щита". Не будемо тут входити в деталі спору, але ствердимо, що Англія була й залишилася проти того, щоб НФР відгравала в НАТО ролю речника стратегії союзу. В цьому також скривається значення пляну АНФ, на який ЗДА погодилися. Дальші заходи Англії ідуть в тому напрямку, щоб до АНФ приєднати Францію, та разом з ЗДА розв'язати проблему стратегічної нуклеарної зброї НАТО. До АНФ Англія вже рішилася приєднати ввесь свій нуклеарний арсенал. Така настанова Англії не є сприємливою для НФР, тому нім. міністер закорд. справ назвав її „дуже відважною концепцією". През. де Ґоль, який стримить до політичного розлюзнення союзу ЗДА рівночасно змагає до панівної ролі Франції в Европі по Урал. Тому він у своїй промові, виголошеній у 20-річчя визволення Страсбурґу м. ін. сказав: . . . „Немає в добі нуклеарних залякувань і атомової ескаляції жадного іншого засобу, щоб ним можна було в разі потреби охоронити старий континент від самого початку та виправдати атлянтійський союз, як організацію однієї Европи, яка самостійно, передусім була б здібною себе оборонити". Де Ґоль

в МЛФ вбачав інструмент для сильного закріплення дво-континентальної спаяності Америки й Европи, що не відповідає інтересам Франції, тому він вже від багатьох років змагає до лябільности зв'язків між обома континентами.

На тлі з'ясованого вище „розгардіяшу"внутрі союзу НАТО виринає питання, чи, та коли врешті дійде до устійнення однієї воєнної доктрини й стратегії між союзниками атлянтійської оборонної спільноти. Москва є рішуче противна військовій політиці ЗДА, вважаючи, що . . . „пляни організації многовидних ядерних сил НАТО, за здійснення яких стараються керівні круги ЗДА і НФР, являються поважною загрозою для миру в Европі і в цілім світі. Організування многосторонних ядерних сил у любій формі означало б поширення ядерної зброї і частинно, доставлення такої зброї західнім німецьким мілітаристам".

До плянів де Ґоля — об'єднання Европи по Урал, Москва наставлена прихильно, бо у здійснюванні такого об'єднання для неї була б можливість застосувати „визволення" сьогодні ще вільних країн Зах. Европи. Тому політична концепція де Ґоля, яка, з одного боку, є надійною для поневолених Москвою народів, з другого боку вона небезпечна і погубна для народів Зах. Европи. Тому воєнна доктрина ЗДА „елястичної реакції" є більш доцільним оборонним засобом проти Сх. Бльоку, в порівнянні з гаслом де Ґоля „Европа по Урал".

Висновки

У наших висновках звернемо увагу на два основні фактори, які з одної сторони утруднюють військову політику ЗДА, з другої сторони — змушують малі держави НАТО до співдалежності і співпраці.

През. Джансон, у продовжуванні генеральної військової політики свого попередника внутрі НАТО, стрічається із спротивом поважної кількості европейських союзників. В чому причина? Велика частина европейської опінії уважає політику оборони НАТО за чисто американську оборонну політику. Тому ЗДА в організації, згл. творенні понаднаціональної стратегії стрічаються із спротивом. Самозрозуміло, тут відграють важливу ролю суперечні національні інтереси окремих партнерів НАТО. Також творенню понаднаціональної стратегії в ніякому випадку не сприяє постійний розвій ракетної зброї, яка загрожує знищенням кожному членові-державі НАТО, особливо у випадку фальшивих потягнень союзників. Вправді, в перших роках існування НАТО ніби створено слповидну інтеґрацію об'єднаних конвенціональних сил т. зв. „щита", інтеґрацію протилетунської оборони та в будові інфра-структури. Ця інтеґрація не була повною, бо Англія і Франція віддали до диспозиції НАТО тільки частину своїх конвенціональних сил, і то з правом вилучення їх в разі потреби. Інтеґраційні труднощі

були поборювані обережно на протязі багатьох років, але коли прийшло до інтеґрації термонуклеарних стратегічних сил, суперечності між партнерами виявилися у цілій своїй повноті.

ЗДА дальше відмовляються від того, щоб віддати під спільне командування більшість своїх стратегічних сил. Англія є проти такої інтеґрації, яка внеможливлювала б її диспонуванням власними силами для власних потреб. Франція є проти всякої інтеґрації. ЗДА не хочуть погодитися на спільне стратегічне плянування, яке можна вважати за перший крок на шляху до інтеґрації стратегічних сил.

Коли глибше застановитися над дотеперішньою побудовою НАТО, пізнаємо, що ця побудова суперечить усім засадам колективности, а прикладом цього є хочби Рада НАТО, яка практично не має ніякого впливу на стратегічне плянування, яке переводиться під кермою САЦЕУР. Практика підтвердила великі труднощі на шляху до підпорядкування окремих національних стратегій одній загальносоюзній стратегії і це відбилося також і на міжнародній інтеграції збройних сил. Загальносоюзна стратегія держав НАТО означала б підпорядкування національних інтересів тільки союзові НАТО. Така інтеґрація була б до переведення тільки тоді, коли б на місце суверенних держав постала федерація, що наразі нереальне.

Сучасна оборона є узалежнена від союзу — з причини зросту сили зброї масового нищення, яка прямо внеможливлює оборону будьякої держави в ізоляції. Тому всі держави — великі й малі — є змушені організувати спільну оборону. Концепція співзалежности дуже чітко є спрецизована у вашинґтонському комунікаті, який був виданий на закінчення британсько-американських переговорів у Вашинґтоні в жовтні 1957 р. В цьому комунікаті м. ін. говориться:

„Заходи, яких піднялися народи вільного світу для колективної оборони й взаємної допомоги, спираються на визнанні того, що концепція народної самовистарчальности вже є нереальна. Держави вільного світу є співзалежні, і одиноко шляхом природної співпраці через поєднання їх засобів і розподіл обов'язків у багатьох ділянках можна осягнути поступ і безпеку".

У зв'язку з повищим, на повну „співпрацю" наразі не заноситься, бо американські теоретики вимагають стислої співпраці всюди, за виїмком сектору стратегічної нуклеарної зброї. Тільки з економічних зглядів інші союзники НАТО є змушені до співпраці і співзалежности від ЗДА. На „стратегію еластичности", яка є пов'язана з дуже великими витратами можуть собі дозволити тільки дві потуги, ЗДА і СССР, а не інші держави. І це якраз є головна причина співзалежности та конечности співпраці. Незалежність у військовому секторі для держав менших від ЗДА або СССР вже не існує і це чітко доказує Деніс Гелі

(Denis Healey) на 46-ій стор. своєї праці „Interdependence" — . . . „передусім з уваги на те, що термоядерна зброя загрожує тим державам цілковитою загладою і що сконцентрована вона властиво в руках двох потуг; по-друге тому, що кошти новочасної зброї є так великі, тому менші держави не можуть бути під тим оглядом самовистарчальними".

Тільки таке положення змушує загрожені держави Зах. Европи до мобілізації усіх засобів у союзі НАТО, до спільної політики й стратегії. Чи ЗДА підуть на уступки і співпрацю також у стратегічному секторі для добра коаліції, на це питання наразі трудно дати позитивну відповідь. Англія і Франція вправді зламали засаду співзалежности, створивши власну нуклеарну зброю, але ці країни в ніякому випадку не є незалежними на відтинку власної оборони, про що вже була мова. Тривалість та співзалежність союзу НАТО находиться у руках ЗДА, тому від їх монополю і домінації в рамах цього союзу буде узалежнена дальша доля організації оборони Зах. Европи.

АТОМОВО-РАКЕТНА ВІЙНА

Головним завданням стратегічно-воєнних дій у двох минулих світових війнах було — розбити воєнні сили ворога та змусити його до капітуляції. Коли б тепер спалахнула війна, отже в умовах застосування атомово-ракетних засобів, об'єктами атаки будуть не тільки атомові осередки ворога, але теж його важливі економічні, політнчні й адміністраційні центри. У зв'язку з цим, — межа між фронтом і запліччям, яка під час останньої війни була значно просунена в глибину краю, зовсім зникне в часі атомової війни. Межа досяжности теперішньої ракетної зброї, її незвичайно велика нищівна сила, швидкість її лету та велика ціловлучність дають спроможність у короткому часі знищити кожний об'єкт, отже і той, що положений в глибокім запліччю.

АНГЛІЯ ПРИГОТОВЛЯЄТЬСЯ

На випадок атомової війни, англійці мають вже приготований центральний осідок уряду та осідки для 10-ти підрядних йому реґіональних властей. Кожна така реґіональна влада обіймає кілька графств. Ці осередки розміщені в різних районах краю і охоплюють повністю британські острови. Цим реґіональним властям підлягатиме адміністрація поодиноких графств та виділених міст. Частина цих осередків уже зовсім готова, декілька будуть готові впродовж двох літ. Основне завдання цих осередків у рамах цивільної оборони — керувати протипожежною та рятівничою акцією та розділювати харчі. Крім цього ці осередки виконуватимуть теж завдання льокальної адміністрації та організуватимуть підставові клітини комунальної служби після атомової атаки.

В РОЦІ 1965 НЕ ОДЕРЖАТЬ ЖУРНАЛУ „ВІСТІ КОМБАТАНТА" ПЕРЕДПЛАТНИКИ, ЩО НЕ ВИРІВНАЮТЬ ЗАЛЕГЛОСТЕЙ

Мґр. Лев Стеткевиґ

У світлі міжнародного права

Завданням цих рядків є кинути жмут світла на положення Першої Дивізії Української Національної Армії після закінчення воєнних дій у травні 1945 р. У цій статті нас буде цікавити, на якій правній основі британці тримали Дивізію в полоні впродовж близько трьох з половиною років. Дальше, ми розглянемо питання зміни нашого статусу „SEP" в Італії на „POW" після нашого переїзду до Англії та Шкотії. Накінець, ми займемось справою теоретичної можливости видачі Дивізії британцями совєтам.

В перших днях після закінчення війни Дивізія старалась як мога швидше віддалитись від фронту, в напрямі теренів під контролею Західніх Альянтів; ті дні давали мало можливости роздумувати про те, яку долю готує нам майбутнє. Коли ж ми опинились у збірних пунктах і переходових таборах під наглядом британських військових частин, почали поширюватись між нами різного роду чутки, й довго ми жили ними, не заглиблюючись у суть справи. Ми леліяли бажання триматись разом, очікуючи нових подій, що мали б обернути колесо історії та вможливити нам поворот на рідні землі. Ми потішали себе, що ми — ні полонені, ні інтерновані, а жартуни придумали, що ми „домініовані"; це мало означати, що британці використають нас, як колонізаторів мало залюднених теренів однієї з британських доміній... Ми думали, що промине яких два-три місяці, й ми будемо вільними. Так підказувала нам логіка, бо ж який змисл тримати в безділлі тисячі людей і їх кормити, коли війна закінчена, а світ потребує відбудови?.. А може війна ще не закінчена? Може це тільки передишка перед черговим конфліктом „двох світів"? Може перед нами новий етап збройної боротьби проти поневолювача нашої Батьківщини?.. На таких міркуваннях проходили нам дні за днями, місяці за місяцями, а ми дальше сиділи за дротами і, як говорилось у нашім таборі, ... „селепіли".

Тим часом, починаючи вже з 1943 р., на різних конференціях Альянти прийняли цілий ряд постанов, що мусіли мати вплив і на нашу долю. Касаблянка, Вашінґтон, Квібек, Ялта й Потсдам — це ті місця, де наше майбутнє було вирішене на роки. Причиною цього був у першу чергу той факт, що Дивізія входила в склад збройних сил Німеччини, що в дні 8 травня 1945 р. безумовно скапітулювала, тобто згори погодилась на все те, що диктуватимуть їй переможці, бо в цьому саме й суть безумовної капітуляції, як її розуміє міжнародне право. Інтерпретація ж міжнародного права може бути дуже різнородна; вона залежить від того, хто інтерпретує. Очевидно, інакше розуміє міжнарод-

не право переможець, а інакше переможений. Децидуючою, одначе, є інтерпретація переможця. Переможці останньої світової війни вже довго перед закінченням воєнних дій готували свій диктат Німеччині й робили це не тільки на підставі точок міжнародного права, але теж опираючись на прецеденсах, відомих із історії. Характеристично, що одним із таких прецеденсів була поразка тієї Німеччини й її союзників у Першій Світовій Війні.

Спосіб ведення війни німцями в роках 1914-1918 викликав був сильну реакцію цивілізованого світу. Вже в 1920 р. т. зв. Дорадчий Комітет Правників виготовив для Високого Суду Міжнародної Справедливости статут і методи поступовання, що мали бути застосовані супроти воєнних злочинців Першої Світової Війни. (Цей проєкт Ліґа Народів відкинула в грудні того самого року). В 1923 р. Ліґа Народів опрацювала акт під назвою „Договір Взаємної Допомоги", де аґресивну війну зачислено до міжнародних злочинів. В 1928 р. Німеччина підписала т. зв. Пакт Келлоґа-Бріянда, відказуючись від війни в засаді й осуджуючи зокрема аґресивну війну. Повищі акти були основою, що на ній відбувались процеси проти воєнних злочинців Другої Світової Війни в Нюрнберґу та Токіо. Там мала бути виміряна справедливість супроти тих, хто під час війни топтав засади міжнародного права, але глумом над справедливістю був факт, що в трибуналах засідали представники режиму СРСР, режиму, на якого совісті були і аґресивна війна (проти Фінляндії), і мільйони помордованих власних громадян (один лише приклад: Вінниця), і тисячі помордованих чужих полонених (Катинь), і безліч інших злочинів супроти цілих націй і всього людства. Це противоріччя поважно захитує авторитет міжнародного права взагалі, й ледве, чи процеси в Нюрнберґу та Токіо наблизили світ до ідеалу — надати міжнародним законам стільки сили, щоб раз і назавжди покласти край аґресіям і воєнним злочинам.

Підготовляючи диктат Німеччині після війни, Альянти мали на меті знищити німецький мілітаризм. Одним із шляхів до цієї цілі було притримання по змозі якнайдовше великого числа німецьких вояків і членів парамілітарних організацій у віддалених від Німеччини місцях, н. пр., у таборах полонених. Цій справі приділювано уваги на конференціях у Тегерані й Ялті, а особливо в Потсдамі, де було прийнято багато важливих постанов і опрацьовано подробиці переведення їх у життя.

Найосновніші з тих постанов: 1) **Викорінення мілітаризму й нацизму** (розв'язати німецькі збройні сили, їх генеральний штаб, військові школи та військові й пів-військові організації; розібрати, або передати до диспозиції переможців всі фабрики амуніції та військового виряду; віддати під контролю Альянтів усі наукові та дослідчі установи; поставити поза правом Націонал-Соціялістичну Партію Німеччини та її прибудівки, а також скасувати всі закони нацистівської Ні-

мєччини; не допустити нацистівських службовців до виконування державних і суспільних функцій; поставити перед суд усіх німців, що співділяли в злочинах супроти людства). **2) Економічні санкції:** (продукція металів, хемічний і машинобудівельний промисли повинні бути під контролею Альянтів; торговельна і воєнна фльота переходить до рук переможців; німецька економіка повинна бути здецентралізована; розв'язати картелі; перетворити Німеччину в аґрарну країну, допускаючи розвиток тільки домашнього промислу; життєвий рівень німців не сміє переступати границі життєвого стандарту інших европейських країн). **3) Воєнні відшкодування:** (увесь німецький народ поносить вину за війну, тому відшкодування будуть стягнені з нього готівкою, готовими промисловими виробами, машинами та працею полонених; західні переможці стягнуть свої відшкодування з західніх зон окупації; Совєтський Союз стягне свої відшкодування зі східньої зони окупації та 15% готових фабричних продуктів західніх зон, у заміну за харчові продукти східньої зони і 10% із готівки, стягненої в західніх зонах; Польща отримає відповідний процент відшкодувань від Совєтського Союзу; висота відшкодувань інших держав буде визначена окремою комісією). **4) Політичні й територіяльні санкції:** (Німеччина перестає існувати, як суверенна держава; не можна допустити до існування центрального уряду чи національного зібрання; відновити демократичні партії Німеччини; Східню Прусію поділити між СРСР і Польщею; Східню Німеччину по Одру й Ніссу віддати Польщі; решту Німеччини поділити на чотири окупаційні зони; населення німецького походження в Польщі, Чехословаччині та Мадярщині переселити гуманним способом до Німеччини).

Як бачимо, постанови переможців відносно Німеччини після Другої Світової Війни були куди суворіші, ніж постанови Версальської Конференції після Першої Світової Війни. Злочини гітлерівської Німеччини викликали сильну реакцію, і в питанні покарання німецького народу Альянти були однозгідні. Найгостріші постанови запали в Потсдамі, де устійнено, м. ін., що переможці можуть тримати німецьке вояцтво в полоні аж до кінця 1948 р. Перша Дивізія Української Національної Армії підпала теж під ту постанову і в наслідку цього перебула в британському полоні до осени 1948 р. На іронію долі скидається факт, що для багатьох дивізійників час їх неволі кількакратно перевищив час їхнього воякування . . .

***

Прослідивши повищі факти, ми приходимо до висновку, що всі наші мрії та сподівання на швидке звільнення з полону були позбавлені всяких основ. Правда, нам скажуть, що санкції супроти переможених німців не повинні були мати ніякого відношення до нашої Дивізії, але це є тільки наш погляд на цю справу. Британці ж підходили до неї з точки власного інтересу. Хай вони і знали, хто ми такі та за що боролись, хай вони й були свідомі, що ,,наша карта чиста'', несплямлена ніякими воєнними злочинами, все ж їм було вигідно бачити в нас частину німецьких збройних сил, і відповідно до цього вони поступали. Назверх, їм було байдуже, чи німці ми, чи не німці; можливо теж, що не німці ми були їм вигідніші. Адже в нашій Дивізії більшість вояцтва

була в молодому віці, високий процент якої це були люди неодружені, придатні до праці. Під цим оглядом Дивізія мала перевагу не тільки над німецькими полоненими, але й над „переміщеними особами („ДіПі"), серед яких було чимало жінок із дітьми та старших віком людей. У добавок, ми були позбавлені правної особовости, кожний являв собою тільки одне число із безлічі воєнно-полонених... Не станемо розглядати питання, наскільки така постановка справи була справедливою. Адже нас не мусіли трактувати, як воєнно-полонених, бо ж у війні нас ніхто в полон не взяв, ані ми нікому не піддались. Ми зложили зброю вже після війни, і то перед військовими одиницями потуги, проти якої ми ніколи не воювали, ані не збирались воювати. Все ж ми далекі від того, щоб „кидати каменем" у британців за те, що позбавили нас волі на протяг більш ніж трьох років, бо здаємо собі справу з того, що для багатьох із нас полон у британців був власне порятунком від заслання, або і смерти. Розважмо:

Безпосередньо після війни терен Німеччини був гуляй-полем для незчисленних совєтських комісій і з'єднань, яких ціллю було вербувати, або й насильно забирати колишніх совєтських громадян до СРСР. Серед військовиків і цивільних службовців західніх переможців аж кишіло від совєтських запроданців, симпатиків комунізму, „лібералів", що за гроші допомагали совєтським людоловам у їх роботі. Модним тоді було ще совєтофільство, що своїм дурманом торкнуло навіть державних мужів*). Легко догадатись, що перебуваючи на терені Західньої Німеччини цілою своєю масою, вояки та старшини Дивізії були б особливо цінною приманою для всіх, хто вислугувався Москві, допомагаючи „репатріювати" колишніх підсовєтських людей. Тим то полон Дивізії в Італії, під охороною британців, був для нас куди кращий, ніж „воля" в скитальських таборах Німеччини чи Австрії. Як полонені, ми були під охороною міжнародного права, а саме — під охороною постанов Женевської Конвенції з 1864 р.

Творцями Женевської Конвенції були д-р Генрі ДюПонт і правник Г. Мойніє. Ця Конвенція брала під охорону ранених, медичний персонал, духовників і поляглих. Її поширено в рр. 1906 і 1929, з уваги на те, що поширився засяг воєн у тактичному та технічному розумінні. Крім того, в 1907 р. постав у Газі міжнародний закон під назвою „Ґаґські приписи відносно суходільних воєн"; цей закон поширено згодом у Женеві в 1929 р. і ще раз у 1949 р. Він відносився теж і до правної охорони полонених.

По думці названих міжнародних договорів, полоненими вважаються: всі військові, без увагу на рід зброї; члени організованих (на окупованих територіях)

*) У своєму творі "The Roosevelt Leadership" автор, Eugene Robinson каже: "... Roosevelt admired Communism..."

груп спротиву, якщо ними доводить особа, що має розпізнавчі знаки командувача; заанґажовані в воєнних діях цивільні особи, як кореспонденти, робочі відділи, члени добродійних установ; члени відділів спротиву з-поза окупованої території. Повну відповідальність за фізичний і моральний стан полонених поносить сторона, що взяла людей у полон. Над полоненими заборонені фізичні знущання; вони не можуть бути предметом жадних наукових експериментів; полоненим належиться безплатна медична опіка; полоненого не вільно тримати в тюрмі, хіба в випадках дисциплінарного покарання або умової недуги; закватирування полонених повинно бути подібним до закватирування власних вояків, зокрема під санітарним оглядом; полоненого не вільно примушувати давати інформації, поза своїм ім'ям, датою народження та серійним числом; полонених слід відповідно харчувати, а хворим належиться відповідна дієта; в жадному випадку полоненого не вільно судити за виконаний злочин, якщо він не має правного оборонця, а на розправі немає представника Червоного Хреста; заборонене безперервне позбавлення прав полонених, як дисциплінарна кара; полоненого не вільно карати за втечу.

Полонені підлягають усім дисциплінарним приписам армії держави, що взяла їх у полон; полоненого можна вжити до праці за винагородою, при чому старшинам прислуговує право працювати в характері наглядачів, хіба, що самі заявлять готовість працювати поруч із рядовими полоненими; старшинам прислуговує право на платню, в залежності від ранґи.

На жаль, не всі повищі приписи міжнародного права були стосовані до старшин і вояків Першої Дивізії УНА в часі від капітуляції до липня 1947 р. Воядтво Дивізії британці зарахували до типу "SEP" (від початкових букв поняття "surrendered enemy persons"), тобто до „осіб, що добровільно піддались". На такому статусі Дивізія перебула ввесь час свого британського полону на терені Італії, аж до переїзду до Англії та Шкотії. Це було вигідне для британців, бо їм не треба було тоді оглядатись на постанови міжнародних конвенцій відносно полонених, не мусіли платити нашим старшинам платні, не мусіли рахуватись із комісіями Червоного Хреста; треба, одначе, підкреслити, що такі комісії табор відвідували і знаходили в ньому бездоганний порядок. Полонені ж дивізійники не мали причин нарікати на поведінку британської охорони, що була людяна та коректна. (Один випадок смерти нашого полоненого від кулі британського вартового, хоч як і болючий, не може послужити причиною обвинувачення британського вояка, бо відносний полонений свідомо взяв на себе риск, коли наближався до огорожі, щоб її перейти. Про реакцію вартових на такий учинок усі полонені були попереджені).

З переїздом із Італії на Британські Острови наше правне положення змінилось, і ми стали „справжніми" полоненими — "POW" (від початкових букв поняття "prisoner of war"). Тут ми ще більше підлягали постановам міжнародних конвенцій відносно полонених, а основна різниця була в тому, що нас, як воєнно-полонених, британці вжили до праці на ріллі, титулом воєнного відшкодування від... Німеччини. В той час британці зачали відпускати полонених німців домів, а ми зай-

мали їх місця на англійських і шкотських фармах. Звільнено нас під кінець 1948 р., тобто тоді, коли всі Альянти повинні були звільнити воєнно-полонених, по думці міжнародних договорів...

**
*

В 1945 р., після закінчення війни, в атмосфері братання західніх потуг із своїм воєнним партнером — СРСР, існувало багато практичних можливостей видачі старшин і вояків Дивізії совєтам. Без сумніву, можна б знайти теж чимало основ, які теоретично обґрунтували б таку видачу, в оперті на міжнародні договори. Є, одначе, ряд постанов міжнародного значення, які не допускають видачі людини чи групи людей однією державою другій. Маю на увазі відому інституцію міжнародного права, знану під назвою „екстрадіціо", тобто видача. Ця інституція була відома вже в старинних часах (про неї згадує, м. ін., Горацій) й дійшла до наших часів, зазнавши поважної еволюції. В основному, вона відноситься до втікача, що зі страху перед виміром справедливости покидає свою країну, шукаючи захисту в другій.

В добі абсолютизму умови видачі обіймали виключно політичні проступки. Згодом, за вченням теоретика права, Баттета, видачі підлягали виключно кримінальні злочинці. Сьогодні, видача, як інституція міжнародного права, існує тільки там, де заключено в цій справі двосторонню умову. Цієї засади притримується суд ЗДА, але в окремих випадках Конґрес може прийняти „ад гок" виїмкове рішення. Справа є проста, коли в гру входить учинок, що в кодексах обох країн уважається злочином. Бувають, одначе, випадки, коли певна дія вважається злочином в одній державі, а в другій — ні; тоді справа є скомплікована, і вирішення її залежить від багатьох чинників, як характер учинку, взаємини між обома державами, тощо. Назагал, майже по всьому світі панує опінія, що політичні втікачі не повинні підлягати видачі, хіба що додатково до їх політичних проступків докажеться їм ще й кримінальні злочини.

Англійські суди стоять на становищі, що вбивства, доконані під час революції, слід розглядати, як проступки політичного характеру. (З цього „привілею" є виключені анархісти, бо їх уважають ворогами людства). Важливим фактором у справах видачі є теж звичайне право, тому деякі держави з правила дають право азилю політичним утікачам, а інші по-різному відносяться до кожного окремого випадку.

Після останньої Світової Війни ми були свідками масової видачі козаків большевикам і ген. Михайловіча тітовській Югославії. Ми ніяк не можемо зрозуміти цих двох випадків, бо вони видаються нам відступленням від засад звичаєвого права, потоптанням добрих обичаїв, а навіть протизаконням. Козаки, в своїй масі, були давнішими еміґран-

тами, мали громадянство інших держав (Болгарії, Югославії), або були в посіданні пашпортів Нансена. Навіть по думці Ялтанських договорів їх не повинні були видати, бо в Ялті була вирішена видача бувших совєтських громадян, що воювали по стороні Німеччини, а козаки совєтськими громадянами не були. Постанови Женевської Конвенції та т. зв. Паризькі Протоколи уважали полоненим того, хто в час капітуляції носив зброю, а між виданими козаками були теж і жінки, і діти. З уваги на скомплікованість справи державної приналежности виданих козаків, єдиним правильним виходом було застосувати ще одну засаду міжнародного права, знану під назвою права „опції" (вибору). Тут відносні особи вирішують, яку державну приналежність вони вибирають, і щойно тоді справу видачі можна вирішувати згідно з обов'язуючими законами. Американське судівництво знає декілька маркантних справ, де саме в справі державної приналежности було застосоване право опції.

В 1926 р. ЗДА відмовились видати уродженця Чехословаччини, Шварца, що колись був громадянином Австрії. З розпадом останньої, Шварц не вибрав ані австрійського, ані чехо-словацького громадянства, вирішуючи стати бездержавним. На тій основі американський суд визнав, що жадна з названих держав не має права жадати його видачі.

1952 р. Американський Суд при Альянтській Високій Комісії для Німеччини, 5-та округа, розглядав справу „переселення або репатріації Тереси Страсінскаіте". Це була дитина, що загубилась від своїх батьків, та що її згодом відшукали в совєтській Литві. Мати дитини подалась туди, викрала дитину та перевезла до Німеччини, на терен американської окупації. Совєтський уряд зажадав видачі дитини. Американський суд, знайшовши подібність випадку зі справою Шварца, не погодився на видачу дитини, мотивуючи це так: У час, як Литва була окупована, батьки дитини були за кордоном. Супроти нової дійсности в їх батьківщині, що вміжчасі стала совєтською республікою, вони вирішили не прийняти громадянства совєтської Литви, воліючи стати бездержавними. Ані совєтська Литва, ані СРСР не мають ніякого права до дитини.

Немає сумніву, що уряд СРСР вимагав видачі Дивізії в цілости, одначе британці на видачу не погодились, опираючись саме на основах права опції. Застосування цього права підказує такі міркування: Переважаюча частина вояцтва Дивізії — це уроженці західніх земель України. Західні Альянти не визнали анексії тих земель совєтами, хоч у Потсдамі визнали „де факто" і „де юре" нову Польщу („людову"). В нашій неприсутності Польща, визнана Альянтами, заключила умову з СРСР про перехід західньо-українських земель до складу УРСР. По праву опції ми могли або затримати польське громадянство, або прийняти совєтське, або зрезиґнувати з обох. Ми вибрали це останнє і, ставши бездержавними, не підлягали видачі.

В гіршому положенні були ті наші друзі-дивізійники, що походили з центральних і східніх земель України. Їх не минула б видача, коли б

вони не затаїли місця свого походження. (До речі буде згадати, що вже в одному з переходових таборів, де ми проходили опит британськими старшинами, один старшина, поляк, радив колишнім громадянам Совєтського Союзу, щоб вони подавали себе за польських громадян, бо це, мовляв, єдиний спосіб оминути видачу.

Британці застосували право опції в відношенні до полонених дивізійників ще й тоді, коли совєтські репатріяційні місії докладали всіх зусиль, щоб дістати Дивізію до своїх рук. Дозволяючи совєтським комісіям намовляти нас до повороту, британці залишили нам самим вибір однієї з альтернатив: або „волю" в СРСР, або неволю в британців. Ми вибрали це останнє. Як те все відбувалося, — це вже інша тема, що не належить до цієї статті.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

Wesley L. Could: AN INTRODUCTION TO INTERNATIONAL LAW; ENCYCLOPEDIA BRITANNICA, pp. 13, 807; Shapiro: MODERN AND CONTEMPORARY EUROPEAN HISTORY; Walter Rice: INTERNATIONAL LAW; Edgar Eugen Robinson: THE ROOSEVELT LEADERSHIP.

ПІДЗЕМНІ СХОРОНИЩА В ЗДА

В ЗДА вибудували перше підземне схоронище, яке на випадок війни має бути приміщенням для державного керівництва. Мають вибудувати ще 7 цього типу схоронищ для реґіональних керівних органів цивільної оборони. Вибудоване схоронище розміщене на поверхні 20 акрів і творить собою двоповерхову підземну конструкцію, яка видержує вибух силою 20 меґатон у віддалі 5 кілометрів. Ціле схоронище уміщене на відповідних ресорах, завдяки чому воно відпорне на потрясення. Схоронище має власну електрівню та самостійне постачання води. У випадку потреби воно примістить 500 осіб, які зможуть у ньому жити і працювати впродовж 30 днів. 200 осіб зможе в ньому прожити довший час.

ВІДБУДОВА ПРОТИЛЕТУНСЬКИХ СХОРОНИЩ В НІМЕЧЧИНІ

У Західній Німеччині почали відбудову 3.000 протилетунських схоронищ, що походять з часів 2-ої світової війни. Вони мають служити для охорони цивільного населення на випадок війни. Їх вивінують теж різними засобами на випадок атомної атаки. Крім них заплянowано в Західній Німеччині побудову 485 зовсім нових протилетунських схоронищ.

НАЙНОВІША ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

М. Залізняк,
хорунжий УПА

Три акції УПА на Бірчу

Після закінчення 2-ої світової війни, деяка частина західньо-українських земель як Підляшшя, Холмщина та Лемківщина припала за т. зв. „лінію Керзона" до т. зв. Польської Людової Республіки. Польський комуністичний уряд заводив свої нові порядки, перш за все на східніх теренах, які були для нього найнебезпечніші, бо там діяли не тільки відділи українського підпілля, але також і польська підпільна АК та ВіН. Тому й не диво, що поляки-комуністи хотіли позбутись за всяку ціну українського населення, переселюючи його до УРСР.

Ще перед встановленням офіційних кордонів Польщі дня 16.8. 1945 р. польські цивільні банди і так звана міліція, яка рекрутувалась з найгіршого шумовиння, робили зимою і весною 1945 р. напади на українські села, при чому грабували, мордували, палили та знущались з безборонного ще тоді українського населення. Ці напади на українське населення дали поштовх до створення самооборонних відділів СКВ (Самооборонні Кущі Військові) які і стали зав'язком для пізніше створених сотень Української Повстанчої Армії, яка в той час ще не діяла в тому терені.

Масова акція виселення почалась в місяці серпні 1945 р. Великі польські військові відділи під проводом большевицьких спец-комісій по виселенню заквартирували майже в кожному українському селі. Зразу, большевицькі комісарі скликували мітінґи та вели пропаґанду за добровільний виїзд до УРСР. Та пропаґанда не дуже то брала. Бачучи це, большевицькі аґітатори вдалися до терору. Арештами людей, побоями, вбивствами, насилуванням жінок, підпалюванням сіл та грабіжжю вони намагались зломити опір населення. Почалось насильне викидування людей з сіл, вантаження на вози чи авта а дуже часто і пішком гнали селян на збірні пункти до залізничих станцій. При тому казали підписувати заяви про „добровільне переселення". До терору ВП (Війська Польського) та НКВД причинилось також немало і польське цивільне населення тих сіл, де було мішане населення, або і сусідніх чисто польських сіл як Делягува, Тернавка, Сільниця, Павликома, які помагали в грабуванні українського населення, маючи за собою польське військо.

Протидія виселенчій акції

До такого терору над українським населенням не можна було приглядатись спокійно, а треба було дати відсіч польським окупантам і їх большевицьким протекторам. Головне Командування УПА та Краєвий Провід Закерзоння дали доручення збройно виступити проти ВП та виселенчих комісій. І так, в підпільному надрайоні „Холодний Яр", який ділився на п'ять районів і до якого входила Перемищина та Бірчанщина, діяли 4 сотні УПА під командуванням курінного Коника. Були це сотні: Громенка, Бурлаки, Ластівки та Барона. Діставши дозвіл від Головного Командування УПА, курінний Коник розпочав акцію проти вивезення населення у свойому терені. Знаючи від розвідки про заміри ворога перевести виселенчу акцію в селі, сотні УПА допомагали населенню в евакуації в ліси, де селяни спокійно могли перечекати час облави, хоронені відділами УПА. Політвиховники УПА переводили по селах збори, вказуючи на злочинність виселенчої акції. Провід Закерзонського Краю видав ряд листівок із закликом до українського населення, щоб не виїздити, а до польського народу і ВП заклики заперестати вбивства, підпали та знущання, бо це все використовує Москва, щоб порізнити обидва народи, які є в боротьбі з червоним окупантом. Але коли ці заклики не дали ніяких успіхів, а поляки дальше тероризували українське населення, відділи УПА вдарили по ворогові. Розгромлено ворожі залоги ВП та большевицькі переселенчі комісії в селах Тисова, Войткова і Жогатин. Висаджено або спалено десятки мостів, міновано залізничі рейки, нищено телефонічні лінії, розкопувано дороги та роблено барикади.

Від того часу почалась неофіційна польсько-українська війна, яка частинно закінчилась щойно в 1947 р., коли то брутальною силою викинено майже всіх українців на т. зв. „змє одзискане". Хоч боротьба, що її вела УПА, а з нею весь український народ була всюди завзятою, то на Закерзонні вона прибрала на жорстокості, бо тут йшлося про бути або не бути. Або дати себе виселити большевицько-польським наймитам без спротиву з прадідівської землі або задокументувати, що це українська земля і що українці мають право на ній жити і працювати.

Та встоятись не було сили. Від Перемишля до Дубецька вивезено понад 60 сіл, залишаючи лише по кілька родин поляків, або родин мішаних. Все майно, як живий інвентар, хатня обстановка, збіжжя в стодолах мусіло залишитись на місцях. Селянам дозволено брати лише найконечніші речі. Все це добро мало залишитись для колоністів, що їх Варшава задумувала спровадити на місце виселених. Щоб не дати українського майна у ворожі руки, Командування УПА видало сотням

наказ молотити залишене на господарствах збіжжя та магазинувати його в спеціяльних, до того приготованих криївках. І так, сотня Громенка замагазинувала около 400-500 метрів пшениці. В дальшому, Краєвий Провід Закерзоння і Командування УПА дали доручення палити ці українські села, що їх вже виселено, щоб таким способом не дати нагоди полякам спроваджувати колоністів і поселювати їх на опустошілі місця. В місяці жовтні 1945 р. спалено вище згадані села, залишаючи лише ті хати, в яких залишились мешканці. При кінці жовтня спалено ще 6 польських сіл: Делягува, Сільниця, Тернавка, Бартківка, Лучки та Павликому, села, які найбільше причинились до грабунків, вбивств та виселення. Лише у самій Павликомі вимордовано більш як 324 українців.

В дальшому етапі вивозу українського населення, більшість ВП та большевицьких виселенчих комісій відійшла в повіти Ярославщини та Сяніччини. Частина ВП та большевиків заквартирувалась в місті Бірчі та в поблизьких, вже вивезених селах, щоб ще виловлювати рештки населення, якого не захопила ще перша фаза вивозу. Щоб не дати полякам закріпитись в терені та продовжувати тероризувати рештки українського населення, Командування УПА рішило знищити польський бастіон в Бірчі як також і довкільні села та в цей спосіб не дати можливостей квартирування для ВП. Тому, Командир Коник заплянував однієї ночі вдарити на Бірчу та дооколичні села і викинути звідтам польські залоги. До заплянованої акції прибув на допомогу з-поза ,,лінії Керзона" курінь УПА ком. Прута.

Спільна акція на Бірчу

Вночі з 21 на 22 жовтня 1945 р. курінь командира Прута виконав акцію на місто Бірчу, де квартирували ВП, МО (Міліція Обивательска), УБП (Ужонд Безпєчeньства Публічнеґо) та большевицькі переселенчі комісії. Вдершись до міста, курінь спалив 40 будівель, військові казарми, що їх 1940 року побудували большевики, здемолював суд, пошту, тюрму, з якої випустив в'язнів, та взяв в полон 7 польських вояків, яких переведено на присілок Буковина села Брижава, що був збірним пунктом куреня, і де полонених на другий день, по пропаґандивній розмові та роздачі відозв до ВП та підпільної літератури, пущено домів. Залогу міста розбито. З ворожої сторони около 150 вбитих та понад 200 ранених. Решта панічно, в білизні, втікала аж до Перемишля, де оповідали „же вєлька сіла бандеровцуф нас нападла, ми цудем оцалєлі, а решта вшисцє зґінелі". Власні втрати куреня Прута — 4 вбитих і 6 ранених.

Тої ж самої ночі дві сотні курінного Коника — сотня Громенка і Барона виконала акцію на село Кузьмину, а дві другі — Бурлаки і Ластівки, на село Гута-Березка та Сівчина.

Плянована акція на село Кузьмина не була вдатною. Наша розвідка повідомила, що в селі квартирує около 300 вояків ВП і 40 МО. Наші сили числили понад 200 вояків в сотні Громенка, та дві чоти сотні сотенного Барона. Чота чотового Бартля із сотні Громенка одержала наказ зліквідувати станицю МО, яка була приміщена в мурованому будинку на краю села. Решта відділу мала наскочити на село, де було ВП. Акція мала початись умовленим знаком ракети. Однак польський стійковий під будинком МО завважив підходячий відділ чот. Бартля та заалярмував пострілом обсаду будинку. Щоб не дати ворогові зайняти оборонних становищ навколо будинку, чот. Бартель атакує не чекаючи на умовлений знак. В цей момент наш відділ, що йшов стрілецьким рядком горі села, був ще віддалений яких 200-300 метрів від села. Почувши перші стріли сот. Громенко скомандував: „Праворуч, бігом руш!" Але застави ВП, заалярмовані стрілами на станиці МО відкрили сильний вогонь по нашій, бігом наступаючій сотні. Добігши до хат відкриваємо сильний вогонь по ворогові. В нас є вже ранені та вбиті. Наш вогонь змушує ворога до відступу. Зав'язується рукопашний бій, стрільці палять за собою перші хати. Польські вояки вирвані зі сну вискакують в білизні на двір зі зброєю в руках та відстрілюються. Іде завзятий бій. Та з долішнього кінця села починає надходити полякам допомога. Наші сили замалі і ми не можемо видержати їхнього напору та відступаємо полем до гори в ліс. Ворог починає бити міннометами поперед нас замикаючи вогнем наш відступ. Ворожий вогонь міцніє. Відступаючи, я і не запримітив, як оставсь сам поміж горіючими хатами. Відступаю сам в сторону поля, звідки ми наступали. По дорозі наскакую на трьох польських вояків, що в білизні залягли в потічку. Серіями з автомата промощую собі дорогу. Полем не можна відступати, бо воно лежить під сильним обстрілом, тому прямую до вивозу, де полева доріжка йде до ліса. Стрибками вивозом доганяю двох стрільців та важко раненого сот. Громенка. Він сам не може йти і ми, посуваючись стрибками, тягнемо його з собою аж поки не переповзли лінії обстрілу і вже там посуваємось в повний зріст та несемо раненого командира. Дійшовши на збірний пункт під лісом Кічери, передаємо раненого санітетові для перев'язки. Помало починають надтягати решта стрільців сотні.

Перемоги за нами не було. Вечером перед нашим наскоком, до села Кузьмина прибуло ще около 200 польських вояків, які боялись квартирувати малою силою, і в цей спосіб зміцнили ґарнізон ВП в селі до 600 людей. Це переважало наші сили майже потрійно. В цьому бою впав чотовий Барон — поручник 1 УД УНА, якого тіла з поля бою взяти не вдалося і якого поляки там таки поховали. В 1946 році висипано там могилу та поставлено хреста. Зі сотні Громенка було 4

вбитих і 9 ранених. Скільки втрат мали поляки не вдалось ствердити, бо вони вбитих відвезли до Перемишля.

Цієї самої ночі дві сотні сот. Бурлаки і Ластівки під командою курінного Коника виконали акцію на село Гута-Березна і Сівчина, яка вповні вдалась. Погромлено ВП та спалено села.

Посилена боротьба між відділами УПА а ВП та большевицькими спец-відділами для виселення українського населення загострила ситуацію в терені дій УПА. Цієї боротьби не вдалось вже приховати і польська преса була змушена про це заговорити. 17 дивізія ВП, що переводила виселення в Бірщанщині, була майже розбита і відійшла для поповнення до Перемишля. На її місце прибула 9 дивізія, яка поклялась знищити „бандеровске банди". В листопаді 1945 р. виселено около 50 сіл дальше на захід в околицях Динова, Березова та Миргорода. Щоб звузити терен діяння ВП і не дати йому змоги квартирувати у виселених селах, відділи УПА палять всі вивезені села та приступають до контр-атаки проти 9-ої дивізії ВП.

Другий иаступ на Бірчу

Командир Коник підготовив другий наступ на Бірчу. Вночі з 29-го на 30-го листопада 1945 р. почато акцію чотирма сотнями. Зі сходу наступають сотні Бурлаки і Ластівки на села Нове Село і Корінець, випирають квартируюче там ВП, палять села та посуваються в напрямі Бірчі. З північно-західньої сторони сотня Громенка (під командою чот. Бартля), бере наступом село Рудавку та викидає квартируюче там ВП, яке навіть не ставило великого спротиву. Село палять та посуваються в напрямі Бірча Стара. Там ВП ставить вже більший опір. Та горіючі довкола села і сильна стрілянина з усіх сторін панікує ВП, яке по коротків опорі відступає до міста. Наша сотня палить Бірчу Стару і підсувається під місто. Сотня Яра, (яку він перебрав по сотеннім Баронові) йде від південної сторони, палить село Воля Корінецька та підтягається під Бірчу.

В місті ВП барикадується для оборони та б'є з гармат і мінометів на наступаючі наші сотні. Сотня Громенка наступає дальше на місто. Ройовий Різун з Камінної Гори обстрілює місто з 82 мм. мінометa. Та внаслідок браку зв'язку поміж наступаючими сотнями та вогню, який палав довкруги міста, наступ сотень УПА заломився і почався відворот. Вправді поляки потерпіли втрати від обстрілу нашим мінометом, то однак зліквідувати цю польську „твердиню" не вдалося. У сотні Громенка було трьох ранених. Наляканий ворог починає укріплювати місто Бірчу, будуючи бункри, копаючи рови та стягаючи підкріплення ВП з Перемишля.

Невдача під Бірчою не спинила акцій УПА. І так, вночі з 26-го на 27-го грудня 1945 р. сотня Бурлаки і Ластівки виконала наскок на Перемишль, обстрілюючи його з 82 мм. міномета, пошкоджуючи при тім електрівню, водотяги, та наступом на казарми ВП в Пикуловичах примусила залогу до втечі до Перемишля. В тому часі був там англійський кореспондент, який був свідком наскоку на місто.

За ввесь час виселенчої акції, курінь УПА під командою курінного Коника звів около 30 боїв, відплатних акцій та засідок на ВП. Однак невдача під Бірчою не давала спокою командирові Коникові. Він хотів за всяку ціну знищити цю „твердиню" ВП, що стояла на залишених українським населенням теренах, які поляки називали „дзіке поля". Командир Коник плянує третю з черги акцію на місто Бірчу.

Третій наступ на Бірчу

З початком місяця січня курінний Коник покликав на відправу чотирьох сотенних свого куреня. Сотню Громенка очолив сотенний Орський, бо сотенний Громенко по пораненні не був ще здатний командувати сотнею.

Вернувшись з відправи на присілок Негребки 5-го січня 1946 р., сотенний Орський покликав трьох чотових та сотенний почот на відправу. На відправі доручив приготовити залізну порцію харчів для сотні, вичистити зброю, взяти запасову амуніцію, направити взуття і уніформу та заготовити на кожний рій по п'ять пляшок нафти. Все це мало бути готовим на другий день, себто 6-го січня до обіду. О годині 2-ій по полудні мав бути вимарш сотні.

Кожному з нас майнула думка — це напевно акція на Бірчу. В сотні почалась підготова, настрій між стрілецтвом веселий, мабуть тому, що наближався Свят Вечір. Час минув скоро і прийшов час вимаршу. Селяни жаліли, що ми не лишимось, щоб разом з ними відсвяткувати Різдво. Вони може і догадувались, куди ми йдемо і прощаючись з нами, бажали нам вояцького щастя та веселих свят. О год. 2-ій сотня стояла на збірці готова до відмаршу. Сотенний Орський подав напрям маршу та збірний пункт в присілку Буковина села Брижави, до 15 клм. віддалі. Впав наказ відмаршу і сотня стрілецьким рядом рушила в наказаному напрямі, використовуючи закритий терен та залишаючи за собою витоптану в снігу стежку. Около год. 6-ої вечером сотня прибула на присілок Буковина, де заквартирувала, розмістившись роями по хатах. Населення приготовлялось до свят. Жінки порались біля печей, приготовляючи страви і хоч пограбовані ВП і не мали подостатком того, чого треба було б на так величні свята, то настрій був веселий, бо люди чулись безпечнішими і не боялись наскоку ВП, коли в селі були відділи УПА. Стрілецтво по хатах затягнуло пісень-коляд, згадуючи

при тім своїх рідних, які певне також десь далеко засідали до Святої Вечері, згадуючи своїх рідних синів.

В годині 7-ій вечером курінний Коник скликав сотенних і чотових. Сотня Ярого заквартирувала також в тім самім присілку. На відправі командир Коник сказав, що відбудеться акція на Бірчу. Дальше, курінний заподав плян наступу на мапі, вказав відтинки поодиноких сотень, заплянував зв'язок з сотнями Бурлаки та Ластівки, подав клички, умовні знаки, оперативні завдання в місті, час наступу і відступу, збірний та санітарний пункти. Збірку сотень назначив на год. 8-му вечером. Повторивши свої завдання, сотенні відійшли до сотень. О год. 8-ій обі сотні Орського та Яра зібрались на полі, подальше від хат. По звіті командирові Коникові, наказано зробити чотирокутник і курінний Коник промовив до стрільців: „Христос Раждається!" сказав курінний — „Славіте Його!" — відповіли стрільці. В дальшому командир сказав: „У цей Свят-Вечір наша мета — піти у відплатну акцію проти Бірчі, щоб знищити це вороже кубло, яке палить українські села" (показуючи в сторону присілка Ропа, де догоряла решта хат), „вбиває невинних людей, старців, жінок і дітей та не дає спокійно відсвяткувати навіть того Свят-Вечора. За ті всі кривди, за пролляту українську кров, за смерть наших упавших героїв, ми сьогодні відплатимо... Замість колядок Рождества Христового, будуть грати наші повстанські кулемети і вибухати гранати. Бірчу мусимо знищити, щоб ворог не мав випадової бази. Тому ми вибрали сьогоднішній Свят-Вечір, бо ворог найменш буде того сподіватись. Ваші сотні будуть наступати зі заходу, сотні Бурлаки і Ластівки зі сходу. Початок акції: год. 1-ша по півночі. В разі, якщо нас завважили б ворожі стежі чи стійки, та заалярмували стрілами, треба бігом вдертися до міста та його опанувати і не дати ворогові зорієнтуватись та зайняти оборонні позиції. Стріляти до тих, хто буде ставити спротив зі зброєю в руках; не можна стріляти до безборонних цивільних людей, не вільно нічого брати зі собою крім зброї і амуніції, виконувати накази своїх командирів, держати зв'язок та передавати точно накази по зв'язку. Сотня Орського маршує першою, сотня Яра, другою. Я йду з сотнею Орського. „Слава Україні!" — „Героям Слава!", — відповіли стрільці.

Сотні рушили стрілецьким рядком в приписаному відступі, маршуючи в напрямі Бірчі, яка була віддалена около 20 км., використовуючи закриття в терені. Недалеко від міста кожна сотня заняла своє призначене місце. Над місто Бірчу, що лежало в долині віддалене около 500 метрів, прибула наша сотня о год. 2-ій вночі. Отже, вже одну годину пізніше як було назначено. Вояки перемучені п'ятигодинним маршом по засніжених полях та ярах. Не в одного на думці: чи будемо цим разом переможцями, чи ні? Сотня підходить на вихідні становища з пів-

нічного заходу Бірчі. Наказ по лінії: „П'ять метрів відступу один від другого, не говорити, не брязкати дисками, маршувати мовчки!" І мимоволі кожний думає: не знати що є з тамтими сотнями — Бурлаки і Ластівки? Чи прибули вони вже на свої назначені місця і час?

На чолі сотні, при першій чоті — (що її перебрав в той час Павленко), бо чотовий Бартель захворів, — йде командир Коник та сотенний Орський, за нею слідує третя чота а друга йде позаду. Чоло сотні посувається від сторони Нового Села на висоті 333 метрів, зближаючись до міста так, що найближче міста є перша чота, третя є дальше, а друга ще дальше від міста. Йде наказ по лінії: „Стій, чотові до командира!". Одержавши наказ, йду чимскоріше до переду. Не пригадую, чи минув я вже три рої першої чоти, як нагло нічну тишу прорізує крісовий вистріл зі сторони міста. Чи ж би польські стійкові завважили нас? І майже в той сам час наказ: „Праворуч, бігом!". Зі стрілецького рядка зробилась розстрільна і ми бігом рушили на місто. По нашій розстрільній ворог вже відкрив вогонь, але ніхто не залягає, всі біжать що сили, щоб якнайскоріше добігти до перших забудувань. Чоло першої чоти, що було найближче міста, а з нею командир Коник, Орський, Павленко та сот. політвиховник Зорян увігнались вже під перші будівлі і контратакою випирають ворожі кулеметні гнізда, запалюють хати, та йдуть вперед. В тому наступальному, може п'ятихвилинному бігу, я опинився при першій чоті, хоч в бігу старався все бігти праворуч, щоб долучитись до моєї чоти, та це мені не вдалось і я з першою чотою, мабуть з четвертим роєм, добіг до перших хат. На лівому крилі горять будинки, чути розриви гранат, клекотить бій. Подаю запит по лінії, чи є зв'язок з третьою чотою. Вертається відповідь: — немає. З міста ВП б'є сильним кулеметним вогнем, вибухають гранати, мінометні стрільна розриваються зараз за нашою лінією, горіючі доми освітили наше передпілля. Побачив я коло себе зв'язкового Крика, який в наступі відлучився від сотенного Орського. Наказую йому разом зі мною піти і нав'язати зв'язок з третьою чотою. Стрибками долучуємось до моєї чоти, яка зайняла становища над потоком і за мурованим домом, що звали різнею та був напроти костела. Друга чота на нашому правому крилі також в потоці. З нею маємо зв'язок. Наші обі чоти, що лежали дальше від міста, не могли вже під сильним ворожим вогнем вдертись до міста і мусіли зайняти становища у відкритому, засніженому терені. За потоком, що не був замерзлий, було рівненьке як стіл оболоння і до міста від нашого правого крила ділило нас около 150 метрів. Проскочити до міста було тепер неможливо. Поляки відкрили сильний вогонь по нашій розстрільній, важкий кулемет з вежі костела б'є по нас, передпілля освічує ворог безнастанно ракетами, а міномети б'ють поза нашу розстрільну в окопи, які ВП викопало для обо-

рони кругом міста. Наші обі чоти залягли та провадять оборонний бій. Зв'язку з першою чотою немає, бо вона в глибині міста. Чути також бій на відтинку сотенного Яра. Стрибками з першої чоти підбігає політвиховник Зорян і роєвий Чумак, оба ранені, та оповідають, що перша чота загналась у місто на бункри, де йде рукопашний бій. За командирів Коника і Орського нічого не знають.

Наші обі сотні втримують бій та вичікують наступу сотень Бурлаки і Ластівки з противної сторони міста; цей наступ напевно відтяжив би наш відтинок. З правого крила другої чоти чот. Чайка повідомляє, що наближається якесь військо в сторону міста. Знаючи, що це не наші, ми були певні, що це йде підмога ВП до Бірчі. Не маючи заднього забезпечення і ще до того, перерваний зв'язок з сотенним Яром та не найкращі боєві становища, ми побоялись окруження нас надходячим ворогом. Тому оба з чот. Чайкою, даємо наказ відступити роями під прикриттям вогню. Зміняючи становища, та прикриваючи вогнем відступ інших роїв, ми відв'язались від ворога забираючи всіх наших ранених, і в цей спосіб після дво-годинного бою відтягнули пляново обі наші чоти. Як пізніше показалось, наближаюче військо, це справді була група ВП, що квартирувала на присілку Цапури 15 км. від Бірчі і почувши стріли, йшла на допомогу польській залозі. З збірного пункту обі наші чоти та ще кілька стрільців з першої чоти, відійшли на присілок Негребки, з якого вчора по полудні вийшла наша сотня. Внедовзі по нас відступила також і сотня сот. Яра. Сотні Бурлаки і Ластівки прибули з запізненням на призначені їм місця і не знаючи нічого про наш відступ вдарили на Бірчу з противного боку. ВП, маючи лише з одної сторони ворога, кинуло всі свої сили проти Бурлаки і Ластівки. Зав'язався бій, який тривав майже до 8-ої год. ранку, коли обі сотні, вирвавшись з пів-окруження та переслідувані ворогом, відступили на призначені терени.

Наша акція на Бірчу не повелась та принесла великі людські втрати. Лише зі сотні Орського було 11 вбитих та 14 ранених, всі майже з першої чоти. Впав курінний Коник, сотенний Орський (поручник 1 УД УНА, прийшов на весну 1944 року на відпустку з Дивізії і вже більше до Дивізії не повернувся; був раніше чотовим першої чоти в сотні Громенка, а опісля перебрав сотню в бою під Бірчою), чотовий Павленко, ройові Гаєвий та Лев, кулеметчики та стрільці.

Закерзонський Край втратив в полковнику Конику енергійного вояка, командира УПА та борця, який не давав спокою ВП та больше-

Слави рицарства козацькому війську доставати, за віру християнську одностайно стати!

(Народня приказка)

вицьким посіпакам. Його смерть під Бірчою згадала навіть і польська ворожа преса, пишучи, що в Бірчі „забілі бандеровскеґо ґенерала”.

Стрільці УПА склали командирові Коникові таку пісню:

Ой, хто то, хто то їде на Бірчу,
Нестримно з боєм наступа?
То командир — полковник Коник
Веде стрільців — борців УПА:
Щоб відплатить за людські кривди,
За кров, що в Лімній потекла,
За смерть, неволю і руїни,
За села спалені до тла.

Та це стрілецтво не злякає,
Новим завзяттям запалить:
На кров і зброю присягаєм
Геройську смерть, його помстить!
Наш командир — полковник Коник
В бою із ворогом упав, —
На вівтар Слави України
Життя і кров свою віддав!

А ми — за ним, його слідами,
З його наказами ідем,
Ідем повстанськими шляхами
Туди, — де Воля нас веде!

Слова пісні дійсно справдились. Відплата за полк. Коника прийшла в рік пізніше, 29 березня 1947 р. в засідці, що її зробили стрільці сотні Хріна, де впав віце-міністр оборони Польщі генерал Кароль Сверчевскі-Вальтер.

Нехай цей мій скромний спомин буде вінком на невідомі могили полковника Коника та Друзів, що впали в бою з ворогом за волю і долю своєї Батьківщини.

Причини невдачі наскоку на Бірчу були такі:

1. Вимарш сотень був задалекий від місця акції. Марш понад 20 км. у важкому засніженому терені непотрібно виснажив стрілецтво.
2. Брак зв'язку та опізнення приходу сотень на вихідні становища не дав одноцільного наступу всіх сотень. Поділений на дві фази, він уможливив ВП перекинути свої сили в загрожене місце і дав ВП повну перемогу.
3. Брак відповідальної кількости важкої зброї — мінометів. В наскоку на укріплене місто вони незаступні.
4. Скупчення командного складу при першій чоті дав їй вправді короткий успіх, однак залишив решту відділу без наказодавчого чинника.
5. Момент заскочення відпав, бо: залога Бірчі мала виходити цієї ночі

Юрій Тис-Крохмалюк

Останні бої

(Переклад з книжки „Guerra y Libertad")

(Закінчення)

До половини квітня 1945 включено до дивізії біля 2.500 німецьких вояків з повітряних збройних сил, які не мали ніякого піхотинського вишколу. В цьому континґенті було біля 70 старшин, від хорунжих до сотників, та велика кількість підстаршин.

Це були наземні частини „Люфтваффе" і декілька відділів, які під кінець війни не могли бути вжиті у летунстві. Цілий вільний час вони проводили на грі у карти. Врешті хтось десь вирішив використати тих вояків, що не мали ні вишколу, ні бойового досвіду. Передше команда дивізії завжди раділа, коли одержувала підкріплення німцями, але в цьому випадку приділені вояки були тільки безужиточним тягарем, до того не мали ніякої зброї. Дивізія мала зброю тільки для своїх людей і ця була вже у великій мірі зужита в боях. Запасний полк, наприклад, не мав навіть зброї для всіх своїх вояків. Але німецький командир дивізії, для якого німецький вояк був синонімом „доброго вояка" зробив усе можливе, щоб задержати їх в рядах дивізії. А це означало, що 2.500 українських вояків має віддати свою зброю і перейти до робочих сотень. І цю зброю мали перебрати вояки, які ніколи не боролися в наземних боях, але мали зате в собі „німецьку кров".

Було ясно, що виконати цей плян, значило погодитися на парадоксальну ситуацію під кінець війни, яка закінчиться повним недовір'ям українського війська до німецького командира. Після довгих переговорів, командир дивізії ген. Фрайтаґ, закинув свою ідею і вирішив, що німецькі вояки мусять перейти перед включенням до дивізії піхотний вишкіл. Але запасний полк був у повному стані і міг прийняти тільки 1.500 вояків понад норму; решту розділено по різних відділах дивізії.

Хто з тих вояків бав якунебудь спеціяльність, як пр. телефоністи, радіо-оператори, техніки, шпитальна обслуга, були зразу призначені

на акцію до села Тростянець і околиці. Часті наскоки на Бірчу змусили ВП місто укріпити та забезпечити у важку збою, як гармати і міномети. В час наскоку було в Бірчі 1500 ВП, одна сотня НКВД та командний склад зі совєтських командирів. Тому найуспішніший був перший наскок ком. Прута, бо він мав усі моменти заскочення.

до різних одиниць. Але ніхто не знав, що зробити з іншими, після закінчення ними піхотинського вишколу. Командири полків не мали однієї думки про це питання. Командир 29-го полку відкинув проєкт приділу тих вояків до його полку, його піддержав шеф штабу дивізії. Зате командир 30-го полку бажав, щоб німецьких вояків приділили йому якнайскоріше. Вкоротці 30-ий полк дістав велике число німецьких вояків, з яких утворено третій батальйон полку. В тому часі й інші полки зорганізували свої треті батальйони. Ген. Фрайтаґ мав ще іншу ідею: створити в полках четверті курені зложені з самих німців. Але плян виявився нереальним, через надзвичайні організаційні труднощі, недостачу бойових матеріялів і теж тому, що з'єднання перебували перезажно в першій боєвій лінії.

Закінчення війни не дало можливости розв'язати те питання. Тільки 30-ий полк створив третій батальйон з німецьких вояків. Решта летунського персоналу залишилася в запасному полку та в інших частинах дивізії як резерва аж до капітуляції Німеччини. Ця розв'язка була корисна, бо остаточно усунено всякі можливі тертя під кінець війни між українцями і німцями у 1 УД.

В міжчасі, виконуючи вищі накази армії та дивізії, з'єднання почали гарячково розбудовувати нові позиції у запіллі. Ці праці вимага-

Одна з сотень 1 УД УНА у марші иа фронті під Ґляйхенберґом 1945 р.

Юрій Тис-Крохмалюк,

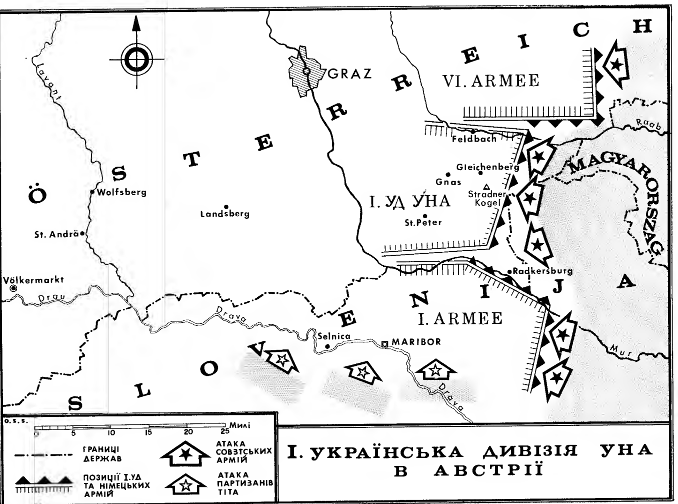
письменник, військовий історик і публіцист, автор численних літературних і історичних творів, як старшина 1 УД УНА. Стаття „Останні Бої" є перекладом з його книжки про Дивізію в еспанській мові „Ґуерра и Лібертад".

ли великого числа людей, і тому деяку кількість вояків з запасного полка перекинено до робітничих куренів. Цей плян затвердив теж командир Української Національної Армії ген. Павло Шандрук. Це рішення мало на меті не зменшити кількість вояків, а в даній ситуації і з тактичних причин, була вимога негайної зміни рушниці на лопату. Але і це рішення не було зреалізоване з причини недостачі приладів до праці.

Постачання дивізії було нормальне, дякуючи докладному виповнюванню своїх обов'язків відповідними одиницями. На цілому фронті дивізії зорганізовано точки постачання, а що дивізія прибула на фронт з великими припасами, була найкраще забезпеченою одиницею фронтового сектора, і тим викликувала зависть своїх сусідів. Пізніше однак була змушена відступити частину своїх припасів німецьким одиницям.

В половині квітня, 1 УД перейшла у розпорядження ген. Балька, командира 6 панцерної армії, а від нього до 3 корпусу, під команду ген. Гюллє. В такий спосіб дивізія стала правим крилом 6 панцерної армії займаючи додаткові позиції, які сягали до Фельдбаху, включно до дороги і залізничого шляху, які ведуть зі заходу на схід. Там дивізія мала завдання боронити дві критичні точки: з правого свого крила замок Гляйхенберґ і другу, стратегічно більш важливу, біля Фельдбаху.

Рис. Орест Слупчинський

Продовж цього часу фронт був стабільний і з'єднання дивізії з успіхом вдержували свої позиції на лінії 20-тьох кілометрів. Постачання діяло без закиду і харчування було достатнє, аж до останніх днів. Зате достава боєприпасів недописувала. Катастрофальним було постачання стрілива, особливо для артилерії і важкої зброї. Дивізія, яка в перших часах мала великі припаси стрілива, мусіла поділитися ними з іншими дивізіями, послаблюючи в такий спосіб свої бойові спроможности. В дні капітуляції в дивізії було 10-15 стрілен на гармату. Мимо цього, 1 УД була найкраще заосмотрена з усіх одиниць 6 панцерної армії. Відділ постачання дивізії виконував знаменито свої завдання.

В квітні прибув до дивізії ген. Шандрук, який став президентом Українського Національного Комітету і командиром Української Національної Армії. В товаристві ген. Шандрука прибули д-р Вехтер, полк. Бізанц і д-р Арльт. Ген. Шандрук мав відзнаки з тризубом, і такі національні символи почали носити усі вояки дивізії. Всюди приймали нового командира дуже сердечно, а він цікавився живо усіми

Зразок відзнаки з тризубом (на шапку) введеної до 1 УД УНА генералом П. Шандруком.

проблемами дивізії, відбуваючи теж нараду з командиром дивізії і з його шефом штабу. Ген. Шандрук виявив себе при цій нагоді зразком старшини коректного і гуманного. Генерал відвідав фронтові частини, де його приймали з великим захопленням. Ці відвідини були дуже на часі, бо ворог посилав свою психологічну кампанію, щоб пропаґандивними кличами розкласти вояків дивізії. У своїх промовах генерал звертав увагу на вояцьку присягу і честь, і на час, який вимагав саме тепер сповнити чесно вояцькі завдання. Приявність генерала в українському однострої, з національними відзнаками, викликала велике захоплення серед вояків дивізії. Після кількох днів відвідин генерал переїхав до запасного полку, де й залишився із своїм штабом.

В днях 2 і 3 травня 1945 усіх командирів дивізій із шефами штабів і адьютантами викликав на нараду командир 6 панцерної армії. Предсідник ген. Бальк висловив своє вдоволення з бойових дій дивізії, та прохав передати його слова воякам дивізії. Опісля передав пляни майбутніх операцій, пропонуючи скріпити діяльність розвідчих відділів на далеку віддаль, та провадити розвідку і бойові дії поза лініями ворога, та нищити відводи противника. В тих діях мали взяти участь найкращі українські відділи, з найбільш боєвими старшинами. Ген. Бальк подав теж до відома, що постачання є запевнене на довший час і що в біля-фронтових магазинах є подостатком стрілива. Приявні не могли сприйняти такої аналізи ситуації і висловлювали щиро своє недовір'я до слів генерала. Все таки повернули до своїх одиниць у кращому настрої.

В тому часі на правому крилі фронту дивізії почалося нове перегрупування, і сусідом дивізії стала 16 дивізія СС „Райхсфюрер". Тоді теж з'єднання західніх альянтів увійшли на територію Австрії з заходу, північного заходу і з півдня*).

6 травня відбулася нарада дивізій з командиром 3 панцерного корпусу, на якій наказом корпусу наступного дня (7-го травня) цілий фронт мав відв'язатися від ворога, залишити усі споруди і припаси, та старатися увійти на терени, зайняті західніми альянтами. 7-го травня мали бути відтягнені усі одиниці 3-го панцерного корпусу, а 1 УД мала почати відворот 8-го травня, тобто 24 години пізніше, коли останні німецькі відділи осягнуть височину дивізії. У дальших нарадах обговорено технічні подробиці. По полудні 6-го травня командира дивізії разом з іншими командирами покликали до команди 6-ої панцерної армії, де ген. Бальк повідомив, що в наступних днях буде проголошена капітуляція Німеччини без умов, і що цілий фронт має поспішним маршем податися на захід.

Для 1 УД призначено напрям і терен Фелькермаркту.

---

*) Ці з'єднання належали до 1-шої французької армії, яка посувалася вздовж швайцарського кордону, 7-ої американської армії, яка маршувала з півночі (Мюнхен) в напрямі Іннсбруку, 3-ої американської армії, яка посувалася в напрямі Відня, та 8-ої британийської армії з Італії на Леобен.

МЕМУАРИСТИКА

В. Сімянців

Уразова

(Зі спогадів: „Від кордонів на Харківщині до Київщини")

Уразова — велика слобода на Харківщині недалеко кордонів. По залізниці — Уразова, Валуйки, а там уже і кордон.

Я тоді був ще в пішій сотні, Другій. Командував сотнею Сот. Ярмолюк, а зі старшин пригадую Губаревиґа і Сидоренка. Ще дуже тепло згадую бунґужного — дійсно батько сотні. Був він невисокий на зріст і мав облиґґя від віспи подзьобане.

Сот. Ярмолюк був дуже гострий, тягнув сотню, дисципліну утримував в сотні. І сотня ж рахувалася ліпша в полку.

Було це по повстанні проти Гетьмана. Десь, в якомусь селі стояли ми довше. Муштра, все як належить. А у веґорі перевірка, молитва, „Ще не вмерла Україна".

Сот. Ярмолюк вимагав і від населення, хто був поблизу, коли співали гимн аби скидали шапки. Цілком правильно! Але науку, як треба поводитися цивільному населенню під ґас співу гимну, прищеплювалась дуже упрощено — просто били по шапці так, що ґасто з шапкою летів на землю і „громадянин". І накінець дійшло до того, що як тільки сотня щось співала, щоб не було, уже все ставало і здіймало шапки. І знов, виходило, хоґ бери та бий, за те що стовбиґать...

Не тінь це на добру славу сот. Ярмолюка, яку він безумовно у нас мусить мати, як хоробрий вояк і добрий наґальник. Це може пригадка тим, хто іноді хоґе баґити „нарід" не таким, як він був. Багато, радше, було журби, як злоби. Може навіть, і отак як святе Письмо говорить: — „Хіба ж є батько, який свого сина любить, а не покарає його".

Може навіть з цього села, де ми, ото так „просвіщали народ" довґим і тяжким маршем ми прибули вноґі до слободи Уразової. Все було зморене.

Наша сотня дістала на ніґліг якесь довге приміщення — мабуть якийсь склад. Навезли болотяного сіна-осоки ґи окуґи і з того зробили постіль на підлозі. Спати, як кажуть, покотом мали.

Пан бунґужний запропонував підстаршинам взяти на себе варту в приміщені. Мовляв, козаки перетомлені дуже, а завтра напевно день

буде „гарягий". Хай ліпше відпогинуть. Бунгужного всі любили дуже (тай боялися не мало) і пропозицію приняли. Одгергувавши свої години, оберігання сну своєї готи, пішов десь повегеряти. Це вже було, десь по півногі, як відпустивши ремінь, (роздягатися на ніг не було дозволу), я збирався відпогивати. І не дуже спішився, не любив я запаху болотяної сухої трави — якийсь солодкуватий той запах, і викликав у мене, так ніби лоскотання в шлунку.

Ще й не заснув. мовгки нарікаюги, на отой запах противний, як бунгужний клиге мене. Підвівся я. Затягаю пояс. Наказ: підняти готу, щось багато взяти патронів і вимаршувати на двірець, в розпорядженя согника Губаревига. А хто з Богданівців тоді не усміхнувся погувши прізвище того хороброго, веселого, як Голіат велигезного старшину.

Прийшли на двірець. Зголосилися. Відвели нам місце на пероні. Наказано було виставити варту в бік ворога. Зроблено все. Довідалися, що подадуть вагони і ми маємо заїхати до сусіднього села і „викурити" відтіль большевиків. А покищо гекати. Тож гекаємо, дрімаюги спершись на огорожу, а хто й сидяги куняє.

Впіймала варта двох цивілів, що вешталися біля залізниці. Привели до мене. І хог приємна б могла бути зустріг але не в такому місці і не в такий гас. Обоє хлопці з нашої слободи і ходили ми разом до школи.

От тобі маєш!

Вони радіють, що попали до мене, а я думаю про батьків.

— „Так ти тут нагальством, — поможи нам". — І призналися, що одвезли до Росії щось там сала, цукру, муки а відтіль везуть мануфактуру, нитки. Спекулянти, бісової душі, хлопці. А хто ще не забув ті гаси, погодиться зі мною, що виглядало то так, ніби я попався, тоді ж і батьки відповідали за дітей.

— „Нагальство, то я нагальство, але дуже мале і сам нігого такого рішати не можу. Ходіть зі мною до коменданта двірця".

Спершу говорив я сам, віг на віг, з комендантом і просив його, щоб пустив хлопців. Мусів ругитися, що вони не большевики. Як свідка ставив я ще одного, з нашої слободи, що служив у сотні зв'язку.

Пустили їх. А я все думав — будуть знати в слободі де я. Батькам від того може бути зле. А сьогодні я знаю, що зуміли хлопці язика тримати за зубами, як я їх тоді прохав.

Десь може в три години по півногі, підкотили вагон. Сідаємо, їдемо. Приїхали, куди треба було. Все сприяло нам. Більшовиків розігнали. Наказ виконали. Повертаємося до Уразової. А з боку Уразової гути бій.

А цеж як?

А дуже просто. В Уразовій ногували, разом з нами і большевики, як потім ми довідались, тільки прийшли трохи пізніш. Слобода велика, всім місця найшлося.

Ми ганялися за ворогом по дальших селах, а вони на світанку захотіли взяти двірець у нас.

Лишили ми ваґон і лавою відходимо до Уразової, так що ліве наше крило тримається залізниці. Дивимося а з правого боку по дорозі колоною сунуть большевики і то з парусот люда. Повернули ми фронт проти них. Обстріляли їх. Розсипались і вони в лаву.

Ми відходимо, спереду ворожа лава, а туди куди нам треба, до своїх, там бій.

Коли залягаємо в лаву, сот. Губаревиг ходить по лаві, жартує, а хто не так лежить, поправляє. З бою робить вправи. А як відходимо і хтось кивне головою коли куля запищить близенько, сот. Губаревиг уже питає:

„Що, знайома дівгина пройшла, що так гемно уклонився"? Сміх. Весело відходимо. Пробила куля комусь шапку, сот. Губаревиг потішає, що шапкою води не носити, а як воші заведуться, подякують за свіжг повітря.

Поки ми отак дійшли до Уразівського двірця большевиків уже вигнали з двірця. Дорого вони заплатили за приємність побути пару хвилин в будинку. Їх пустили, а потім закидали вікна ґранатами.

Але і нашим видно було не легко. Багато лягло.

А між поляглими найбільше віддавали пошану кулеметникові, який заліг на пероні і не давав довго большевикам вийти з двірця, поки не обійшли його з садка і не прокололи баґнетом. Ім'я його забув. Слава Героєві!

Наші і використали цей гас, щоб з новими силами забрати двірець.

Напирають знову большевики на двірець. Уже не від слободи а з боку перону перейшли в наступ. Ще хвилина і знов двірець буде їхній.

Дістаю наказ знищити телеграф, телефон.

А в телеграфі працює мій односельганин Антін. Уперта голова.

— „Кидай!" кажу — „на пероні вже!"

— „Зараз кінгаю", — так, ніби нігого.

Положив я ґранату на стіл, вирвав шнур. Повірив Антін, що вже не має гасу достукати телеграму.

Віддали знов двірець. Давлять большевики з обох боків і в голо. Сотня сот. Ярмолюка загрожена обходом. Посилають мене передати нашій сотні, щоб або відходила, або змінила фронт.

Найкоротша дорога до сотні. Але треба перебігти кусень вигону де

густенько лягають гарматні набої. Користаю з правила: перебігати і залягати в ями зроблені вибухом стрільна. Все робив за правилом, та всеж десь вибухло дуже близько, мене оглушило і засипало землею. Як і коли посипалась на мене земля то не знав. Але коли хотів підвестися, щоб бігти далі, гую ніби на мені хтось лежить і давить до землі. Ясно, що пригаюся. Виліз з-під купи і аж дивувався, скілько того накидав на мене набій.

Добіг. Передав наказ — все покищо добре.

У всіх сотнях Богданівського полку була цікава уже традиція. Писарі, кашовари, отаке все що при сотнях буває, йшло в бій. І не то щоб їх гнали — боронь Боже! Всі вони просто, на гас бою, зрікалися свого фаху. І м. і. таки рвалися до бою. І дуже погувалися нещасними, коли, гасом, мали наказ лишатися біля своїх котлів, ги каламарів.

І пригадую, як зараз багу того хлопця. Писаря нашої сотні. Молоде, між молодими, пацан по тодішньому, малий, верткий, непосидющий, дотепний Греганик.

І видумав наш Греганик. Як перебігає а потім заляже під обстрілом, накине на ногу шапку і киває в лаву. А в лаві сміються на його кивання — привіт. А Греганик не то щоб тільки кивав, а щей покрутить ногою, так ніби комусь за щось докоряє, а аж потім вклониться. Отак перебігає наш Греганик, киває шапкою та розважає сотню. Аж нараз багимо не киває. Вовтузиться хвилю, потім повзе, доповз до наших. Влугила куля — шапку пробила і п'яту шкрябнула.

— „Не тільки большевики, а й дурні, бо не розуміють жарту"... — казав потім Греганик.

Як потім довідалися, били по нас німці з гармат. Виторгували отак у большевиків далі пересуватися.

Під вегір бій помалу вщухав. Наші віддали Уразову, лишивши дорого за неї заплатити.

Мабуть таки останніми, з нашої сотні відходило нас троє. Поругник Сидоренко, велигезний кулеметник і я. Той кулеметник ніс тіло „Максима" на плегах, пор. Сидоренко ніс декілька скриньок з набоями, а я тягнув кулеметний візок.

Відходили порубаним лісом, що вже заріс високеньким молодняком. А коли десь показалися большевики, отой Геркулес — кулеметник, клав свого „максима" на пеньок і „строгив".

Вивів нас пор. Сидоренко до залізниці в лісі. І вже у вагоні я відгув як страшенно, прямо тріскає, болить мене голова.

Це був мій останній день в піхоті. Я рахувався в кінній сотні, тимгасово відряджений до етапу в Маньківці спершу. А комендантом етапу був пор. Сидоренко з ним і з цілим етапом я й потрапив у пішу сотню сот. Ярмолюка.

Володомир Гузар

На становищах

Чи тямите ще цей марш зимою 1945 року? Цілий місяць Дивізія в марші. Наша батерія, 120 люда й 120 коней, безліг возів з амуніцією а то й з іншим майном. Марш відбувається тільки ногами. Мені все припадає йти на самому кінці. Часами припинаю лещета, щоби загрітися, то знову їду на коні, поки, як це раз було, і я і кінь — задрімали... Раптом пробуджуюсь, я в рові в снігу, а кінь на мені. Братія їде й дрімає, тільки мені не можна. Кожний тримається гого може, то гармати то воза й так їде, раптом заснуз й впав у сніг, тому то я на кінці — розбуджую тих, що в снігу. А то загубиться воягисько й пізніше ніхто не дорахується на збірці, а що гірше, замерзне на смерть.

Дивні ті ногі, й ввижаються якісь такі гудерні регі... Ось, іду дорогою й мабуть дрімаю на ходу. Оце запряжені в два коні мгуть сани попри нашу валку, вступаюсь з дороги й роблю місце, дзвінки побренькують, сани проїжджають попри мене. Оглядаюсь, — за мною темна ніг, ніяких саней, агі!, привид, ги що? Йду дальше, а тут назустріг — двоє дівгат, гарні й всміхаються до мене, махають мені руками, я їм ввігливо роблю місце, проходять з усміхом попри мене, аж мені тепліше стає. Оглядаюсь, а тут за мною оксамит ногі, ніяких дівгат. Отак людина їде, спить з відкритими огима, ввижаються різні дива.

Ну, але це все вже поза нами. Ось весна, й мабуть кінець нашого маршу. Сніг поволі зникає, ще тільки біліє в затінених долинах, то тут, то там, сивими смужками виблискується до сонця. Над'їжджає вістун. Мене викликують до штабу артилерійського дивізіону. Приводять мені коня і я верхом подаюсь в напрямку села, в якому командир. Зустріг коротка, мапа, накази: „Ваше становище тут, визнагене на мапі!” До пів години бойова батерія розвинулася на дорозі — їдемо на становище.

Недалеко десь перед нами справжній фронт; його не видко, зате гути вибухи стрілен й грання скорострілів. Посуваємося швидким маршем. Гармати запряжені в готири пари коней тяжко дуднять на пільній дорозі. Я виїжджаю наперед з вістуном, щоби оглянути місце. Смеркається, як перша тяжка гармата бігом вкогується на становище, робить півколесо й стає дулом до ворога. За нею друга, третя й гетверта. Ще хвилина й коні зникли в лісі. До 10 хвилин гармати готові до стрілу. Підїжджають вози, вивантажують амуніцію.

Цієї ногі ніхто не спить. Гармаші пораються біля гармат з лопатами, й поволі, ці великі, напушені великани ховаються в землю. Дула в поземній позиції лежать майже на землі. Викопану землю прикривають травою, тут й там пересаджують кущі. Над ранком усі горні й бру-

дні, але батерія замаскована. Телефон заведений, радіова сполука нав'язана. Сонце сходить, холодний, весняний ранок. Кожний спогиває де може, біля гармат то в кущах, нікого не видно, батерія щезла в терені, як під землю запалася. Чекаємо наказів. Та ось перед нами авто командира. Він сам крізь польові шкла шукає за нами, виходжу йому на зустріг. Він вискакує з авта я зголошую ситуацію. Ми всього на 50 метрів перед гарматами. Командир розглядається, раптом йому стає ніяково, — „Деж, до горта, твої гармати?" — питає. Показую, й він з дива не виходить, бо дійсно перед нами ні гармат, ні війська. Підходимо близге, облиггя командира прояснюється. — „От хитруни, замаскували добре. Оце ми майже й перед гарматами й не видно їх!" Гармаші дістають похвалу.

Та тут знову мапа й наказ: зміна становища!

Всі кленуть на гім світ стоїть. Ціла ніг на роботі пішла намарне. Хто це видумав цю війну? Навіть по християнськи переспатися не дадуть. Вже не говоряги про те, що жоден не памятає коли його облиггя багило мило й воду. А тут й кухня, настрій кращає, братія сьорбає зупу. Після того знову метушня й вкоротці ми на новій дорозі.

Під вегір доїжджаємо на нове становище, воно на краю ліса. Та ось тут слід переїхати рігку, герез яку місток, — бетонова труба проміром одного метра. Мені цей місток зовсім не подобається. Переїжджає перша, друга, третя гармата, ось вже і гетверта; та тут щось глухо гримнуло, оглядаюсь, а містка вже немає, колеса гармати в рігці, а дуло лежить собі на дорозі...

Рух й крик, місток заломився. Три гармати переїхали а під гетвертою заломився! От морока, пішла знову ціла ніг. Вже й ніхто не нарікає, а тільки обступили кругом, кожний думає та дивиться на мене, слід якось витягнути, ба та як й куди. В лісі лежать купи зрізаних дерев, вони товсті й довгі на 10 а то й більше метрів. Загинаємо зносити оті дерева. Одне йде вздовж колеса а друге запихаємо за колесо й вже

30 хлопа на дереві — гнуть його додолини. Піднесли дещо один бік й вже підложили. Отак підносимо й підкладаємо цілісіньку ніг в воді. Над ранком гармата на висоті дороги. Приводять коні, й вже гетверта заталапана гармата в'їжджає на становище, її швидко маскують, бо три вже замасковані. Ледви впорались з гарматою й з'їли обід... а тут — що таке? — знову зміна становища!

„Та то хлопа може шляк трафити," — каже до мене молодий гармаш, — „та вже нігого не жаль, тільки це, що навіть вистрілити не дадуть!" Я пояснюю: — „Слухай, то все тому, що наша піхота пре й б'є, большевики відступають, а ми за піхотою, навіть немає гасу вистрілити."

І знову марш, тим разом перед нами дорога під гору. Гора висока, не перейдеш. Звигайно в марші дуло гармати їде окремо й на становищі монтується дуло на ляфету. Але в поспіху немає гасу монтувати й розмонтовувати. Чотири пари коней тягнуть цілу гармату. Але під цю гору штука таки не піде.

Що пробуєм — не йде. То дишлеві коні шарпнуть, то передні відстануть, а до переду ані руш. Отак, все якась пригода. Нараз приходить мені трохи дика думка до голови. Коні слід перестрашити й вони поїдуть. Коротка нарада. Гармаші стають вздовж дороги в рові. Нас шістьох сідає на верхові коні, трьох з кожного боку, далеко за гарматами — візники, гармати готові — хвилина тишини . . .

Нараз, на мій знак наша шістка ґальопом жене дорогою, все що живе не кригить а реве, що сили! Ми на конях як справжні татари, минаємо гармату з несамовитим вереском й перед кіньми ґальопом на гору. Коні за нами, а за ними гармата!

Отак ми перепразили усі готири гармати герез гору. Сміху стільки, що хлопці аж за животи бралися. Такого „цирку" то ще ніхто не пережив й в школі нас такого не вгили. Було стільки забави, що хлопгиська аж по землі кагалися зі сміху — так то дивізія перехитрила кінську натуру.

Вже знову на нове становище, а там далі й забули гисло, скільки то разів тягалися з тими гарматами. А все герез оту піхоту, що большевиків гнала. Вже ніхто й не нарікає, набрали такої вправи, що коли тільки міняй становище — то ціла радість, кожний цікавий, що за нова пригода.

Таке було воно, вояцьке життя, гасами безжурне й веселе, гасами тяжке й тверде. Та ми таки стріляли. Ревіли наші тяжкі гармати, аж трава стелилась до самої землі — посилаюги стрільна туди, на ворога. Тоді, коли 20 років тому — ми стояли на становищах...

З НАШОГО АРХІВУ

Рецензія після 13-ти років

У серпні 1952 року, після появи першого видання Братства кол. Вояків Першої УД УНА, збірника „Броди", відомий літературознавець і критик, проф. Володимир Державин, (який помер у Мюнхені в 1964 році), написав рецензію на це видання.

На жаль, як стверджує, надрукований нище лист В. Державина до редактора збірника, не вдалося проф. Державинові помістити цієї рецензії у пресі. Автор рецензії переслав її тоді редакторові збірника „на пам'ять про нашу співпрацю".

Уважаємо, що коли відкрилася у „Вістях Комбатанта" можливість дещо ширше як дотепер насвітлити дивізійні проблеми, не від речі було б витягнути із архіву оцю маркантну рецензію неживучого вже сьогодні видатного літературного критика, яким був б. п. Володимир Державин і помістити її у нашому журналі. Може й воно трохи анахронічно, але всетаки цікаво прочитати що думав видатний український учений, уроженець східніх земель України, про цю військову частину і про цей наш призабутий вже дещо сьогодні збірник „Броди", найбільшу дотепер компіляцію у книжковій формі про Першу Українську Дивізію.

Містимо без змін текст листа проф. В. Державина і текст самої рецензії.

6.8. 1952

Високоповажаний Пане Редакторе!

Позаяк мені не вдалось надрукувати відому Вам рецензію на збірник „Броди" ні в лондонській „Українській Думці" (як я первісно сподівався), ні в будь-якому іншому з тих органів преси, з якими я пов'язаний, — надсилаю її Вам: може, Ви схогете і зможете опублікувати її де-небудь. На евентуальні скорогення я заздалегідь згоден (проте, не на зміни тексту іншого роду, крім правописних). Питання гонорару, зрозуміла ріг, відпадає. А якщо з цього нігого не вийде, то прошу лишити цей текст собі — на пам'ять про нашу співпрацю в „У. С."

З правдивою пошаною і привітом

В. Державин

ДОКУМЕНТ ІСТОРИЧНОЇ ПРАВДИ Й НАЦІОНАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТИ

Броди. Збірник статтей і нарисів за редакцією Олега Лисяка. Видання Братства кол. Вояків Першої УД УНА. Мюнхен, 1951, ст. 164.

Ця збірка є, за змістом своїм, значно ширша за свій заголовок, бо більше третини її присвячено статтям, що висвітлюють утворення дивізії „Галичина" (лише по брідській катастрофі перейменованої на

Першу Українську Дивізію Української Національної Армії), і то під засадничим кутом зору національно-визвольної рації. Редакція збірки заслуговує на беззастережну подяку й хвалу за те, що вона приділила належне місце обом відмінним між собою поглядам на цю історичну подію — принципово позитивному (статті Л. Ортинського „1 УД на тлі політичних подій 2 світової війни" і М. Хроновята „Паралеля між визвольною боротьбою українців у двох світових війнах") і принципово неґативному (стаття о. І. Гриньоха „Дивізія „Галичина" й українське підпілля"). Очевидно, обидві сторони наводять на користь власної концепції вельми істотні арґументи, які, зрештою, вже нераз з'являлися на сторінках української преси на еміґрації, і які остаточно розглядатимуть українські історики наступних поколінь, хоч і від них не конче можна сподіватись цілковитої одностайности в такому надзвичайно скомплікованому і багатогранному питанні. Тому, замість обстоювати тут нашу особисту опінію, яка, напевне, однаково нікого не спонукає зректися своєї власної, відзначмо радше, як дуже позитивний момент, що колись, як здавалося, засадничо непримиренні розходження дедалі поступаються перед більшим взаємним розумінням і певним поменшенням суперечностей (і саме через це та, зрештою зрозуміла, гіркість тону, якою відзначається вступна стаття редактора цілої збірки О. Лисяка „Битва без леґенди", видається насьогодні дещо анахронічною). Ті побоювання власне політичного характеру, які творення дивізії „Галичина" викликало в середовищі українського підпілля виявились марними, як, з другого боку, марними виявились і занадто оптимістичні політичні розрахунки ініціяторів творення Дивізії. Особливої ваги доводиться надавати висловленому в статті о. І. Гриньоха переконанню, що „так ініціятори самої ідеї творення української частини, як і, особливо, учасники цієї збройної формації, мали таки перед очима українську рацію і бажали скріплення українського мілітарного, а в перспективі майбутнього розвитку й політичного потенціялу, не зважаючи на те, що в оцінці політичної ситуації і самого політичного фону, на якому події розгорталися, та в деяких тактичних прийомах... могли помилятися" (ст. 44). В усякому випадку, слід недвозначно відзначити, що „Першу Українську Дивізію творено не як формацію конкуренційну до УПА чи в противагу до неї" (Л. Ортинський) — що, зрештою, стверджується й дуже цінними фактичними матеріялами про конкретні зв'язки й взаємини між Дивізією і Командуванням УПА, поданими в статті о. І. Гриньоха і в додатковій статті-спогаді Б. Підгайного („Два шляхи — одна мета").

З одним ідейно немаловажним пунктом у названих вище статтях мусимо, однак, рішуче не погодитись. В усіх них утворення 1 УД розглядається в рамах „леґіонової політики з українського боку" (хоч би

як ту політику в деяких авторів виправдувалось). Проти такої термінології мусимо катеґорично застерегтись. То правда, що реорганізація Дивізії після брідської катастрофи і фактичне її використання німецьким командуванням на Словаччині та опісля в Штирії, дійсно, більш-менш відповідали до „леґіонової" функції Дивізії в рамах німецьких збройних сил; але цього не вільно вповні узагальнювати, зокрема, до первісної формації дивізії „Галичина" — тієї, яка більш ніж на половину перестала існувати під Бродами — воєнно-історичний термін „леґіони" аж ніяк не пасує, бо до істотних рис т. зв. леґіонів належить насамперед те, що вони формуються на чужині; а поки якесь військо має своїм завданням безпосередню оборону свого рідного краю перед чужинцем-аґресором і оце завдання безпосередньо виконує — це так само мало „леґіони", як і ті українські горожани, що боронили за 14-15 віків свої міста проти кримсько-татарських наїздів — зовсім незалежно від того, чи очолювали їх литовські князі та воєводи.

Друга — більша — частина збірки присвячена фактичному описові брідської катастрофи. Вона містить дуже солідну і, скільки можна судити, об'єктивну, доповнену кількома шкіцами (та кольоровою мапою наприкінці книги), тактичну розвідку „Бій під Бродами" німецького майора В. Д. Гайке, кол. начальника штабу УД, що, мабуть, єдиний з живих насьогодні учасників міг дати суцільний образ брідських воєнних подій, і цілу низку дрібніших нарисів-спогадів окремих учасників (Д. Феркуняк, Ф. Кордуба, Р. Долинський, М. Длябога, С. Гуляк, В. Д. Гайке, П. Силенко, М. Л., І. Полюлях, Л. Ортинський), що в невимушеній мемуарній формі освітлюють окремі епізоди боїв або дію окремих частин Дивізії. У своїй суцільності вони цілком переконливо і, мабуть, остаточно спростовують низку фальшивих леґенд, почасти зайвих, а почасти й шкідливих для нашої національно-визвольної справи — як от, насамперед, леґенду, начебто німецьке командування навмисне підставило 1 УД під найбільший удар, маючи на меті використати її як „гарматне м'ясо", а разом із тим і позбавитись її з політичних міркувань. Насправді німці втратили в брідській операції цілий свій 13 корпус, тобто, крім УД, ще й $4\frac{1}{2}$ німецькі дивізії (щоправда, чисельно вже дуже послаблені), і то аж ніяк не з вини командувача Дивізії ген. Фрайтаґа (якому можна з морального погляду багато чого закинути, але чиї накази ніколи не мали вирішальної ваги), і навіть не з вини командування того 13 корпусу, який совєти оточили через прорив ліворуч та праворуч від нього, а хіба що з вини командування 4 армії Вермахту, яке тих проривів не зуміло ні передбачити, ні ефективно їм протидіяти, — хоч фактична відповідальність падає головним чином, звичайно ж, і не на армійське командування, а на ОКВ Вермахту та, в останньому рахунку, на самого „фюрера". Моральна відпові-

дальність німецького командування полягає в чомусь зовсім іншому, а саме — **в тому, що воно, з суто політичних міркувань, не приділило до Дивізії достатньої кількости українських старшин***) та, особливо, українських кадрових підстаршин (а кадрові підстаршини становлять, як кожному відомо, справжній хребет усякого військового з'єднання). Влиття в Дивізію значної кількости німецьких старшин та підстаршин жадною мірою цього не компенсувало, бо вони, з національно-політичних причин, не користувалися в Дивізії належним авторитетом, а значною мірою й не були того гідні. Тим самим розвіюється ще й іншу леґенду — начебто вояки УД, що під Бродами вперше потрапили до фронтових — і то найтяжчих — боїв, бились гірше, ніж того слід було сподіватись. Навпаки — узгляднюючи названі вище обставини, доводиться справді дивуватися з того, що Дивізія билась в майже безнадійній ситуації аж ніяк не гірше, а подеколи й краще за вже загартовані в численних фронтових боях німецькі дивізії. Прорив частин оточених ворогом, незрівняно сильнішим і кількісно, і якісно (зокрема щодо повітряної та панцерної зброї), належить до таких самих героїчних чинів українського війська, як Крути і Листопадовий Зрив. Оце є та історична правда, яку розглядана нами збірка статтей остаточно і беззастережно встановлює — а разом із цим і ту національну справедливість, яку вже прегарно висловив один з її рецензентів — що „факт існування Дивізії був відновленням визвольного чину за Українську Державу".

В. Державин

---

*) Підкреслення наше. Ред. „В. К."

ХРОНІКА ТА ІНФОРМАЦІЯ

Об'єднання б. Вояків Українців в Америці

Засідання Головної Управи

3 квітня 1965 Головна Управа ОбВУА відбула засідання, на якому були приявні пп.: **Ґалан, Козак, Поритко, Лопатинський, Мамчур, Вишневецький, Кедрин, Каплистий, Сімянців, Тритяк, Алексевич, Постолюк, Малаияк, Остапяк, Данківський, Сарахман, Луцишин.** Після того, як секретар **Мамчур** відчитав протокол останнього засідання з 20 лютого ц. р., голова **д-р Ґалан** повідомив про уконституування капітули ювілейної відзнаки УСС. Всі відзнаки готові. **Д-р Козак,** як голова Громадського Комітету для святкування ювілею УСС, повідомив, що остаточно те свято відбудеться в Ню Йорку 15 травня ц. р. і одною з головних його точок буде удекорування колишніх УСС-ів пам'ятковою відзнакою; акт декорування виконає **д-р Ґалан. Мамчур** доповідав про різні клопоти у зв'язку зі святом УСС. **Поритко** звітував про Суспільну Службу: з останньої збірки вплинуло від ОбВУА 5.400 дол., від Братства 1 УД УНА ще не вплинули гроші. **Д-р Ґалан** подав до відома, що в будинку Українського ощадностево - позичкового банку, у проводі якого стоїть **д-р Ґалан,** відступлено на 1-му поверсі одну кімнату для Головної Управи ОбВУА і переведено вже туди архів ОбВУА. **Вишневецький,** як скарбник, висловлюється проти частих засідань Головної Управи з уваги на кошти (попереднє засідання коштувало 70 дол.). **Кедрин** доповідає про „Вісті Комбатанта": рішено видати в цьому році 5 чисел, замість 4-ох, — редакційний матеріял дозволяє на це, йдеться тільки про фонди. **Постолюк** доповідає детально про кошти видавництва „В. К." Одно число коштує кругло 1.200 дол., на 5 чисел треба 6.200. Якщо внаслідку об'єднання комбатантських організацій число передплатників зросте тільки на 300 осіб, то при розмірно невеликій субвенції від видавців можна буде видавати 5 чисел річно, чи навіть перейти на двомісячник. Очевидно, треба було дуже незначно підвищити ціну за 1 число і передплату за рік. **Алексевич** звітує про перевезення архіву ОбВУА та надрукування Грамоти до відзнак УСС. **Каплистий** інформує, що в організаційних справах не зайшло ніяких змін. У дискусії **д-р Козак** пропонує завести ощадностеву політику та скликувати засідання Головної Управи найвище двічі річио і запрошувати на них тільки тих членів, приявність яких необхідна з уваги на справи на денному порядку. Висловлюється проти перетворювання „Вістей К." на двомовний журнал. **Д-р Ґалан** повідомляє, що голова Виконного Органу УНРади М. А. Лівицький прислав обіжного листа, в якому просить подати свою думку про справу підвищень військових ступнів. У цій самій справі існує обіжний лист від ген. Вишнівського. Відповідь п. Лівицькому приготовляється. У справі образливого для Головного Отамана Симона Петлюри і президента ЗОУНР, д-ра Е. Петрушевича виступу кол. сот-

ника Запутовича на сторінках „Вільного Слова" висловлювалися **д-р Ґалан, Козак, Сімянців, Поритко, Кедрин і Каплистий.** Прийнято в цій справі резолюцію (див. нижче, окремо). **Каплистий** обороняє ідею добавити до „В. К." англомовну частину, щоб притягнути більше уваги до журналу та організації комбатантів. У справі фінансів цього журналу — переведено калькуляцію і прийнято внески **Постолюка** та **Лопатинського** всіма голосами при одному — **Вишневецького** — що стримався. Прийнято в принципі постанову про створення постійного Секретаріяту Головної Управи з одним платним побратимом, скромну платню якому — до висоти 50 дол. — давали б ОбВУА і Суспільна Служба. Справу вирішить остаточно Екзекутива. На внесок **Сімянцева** рішено обміркувати можливості влаштування виставки творів малярства і скульптури з вояцькою тематикою. Передано Екзекутиві справу англомовного видання про українську визвольну війну на тлі тодішніх історичних подій. **Д-р Ґалан** інформував про Дім Комбатанта, чи пак для старших віком осіб. **Д-р Козак** підтриманий **Кедрином,** запитував у справі постійної допомоги ген. Удовиченкові. **Поритко** з'ясовував, що — на жаль — у Суспільній Службі нема в цій справі одностайности. **П. Калиновський** зрікся членства в Головній Управі чи пак становища культурно-освітнього референта з уваги на недугу. Рішено зречення не прийняти та на час його недуги просити **Вайду,** щоб він виконував обов'язки культ.-освітнього референта. **Тритяк** висловлював признання редакції і адміністрації „Вістей К."

Ширша інформаційна нарада

Після перерви, виповненої скромною перекускою, Головна Управа відбула ширшу інформаційну нараду з участю представника Американсько - українських Ветеранів, **адв. Томи Дармограя** і представника Братства кол. вояків 1 УД УНА **інж. Михайла Ліщинського.** Інформовано **п. Дармограя** про характер ОбВУА, консолідацію на українському комбатантському фронті та потребу й користі тісної співпраці також з Американсько-українськими Ветеранами. Стверджено готовість друкувати частину матеріялів англійською мовою: ті речі, що їх бажали б собі американсько-українські й канадійсько-українські ветерани, члени тамошніх Леґіонів, самі їх редагували й таку англомовну частину журналу фінансували. Стверджено готовість друкувати англійською мовою статті деяких американських старшин, з поданням змісту українською мовою. **Адв. Дармограй** ставився прихильно до всіх думок і суґестій та подав з свого боку думку, що в англомовній частині журналу варта би подавати загальні інформаційні статті про Україну для знайомлення з українською проблематикою багатьох тих, які знають про неї дуже мало. **Інж. Ліщинський** закликав **д-ра Ґалана,** щоб він продовжував заходи щодо повної консолідації всіх колишніх вояків-українців в Америці й Канаді, чи навіть і поза цим континентом.

ГОЛОВНА УПРАВА ОбВУА В ОБОРОНІ ПАМ'ЯТИ ГОЛ. ОТАМАНА СИМОНА ПЕТЛЮРИ

„Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці й Головна Рада Братства Українських Січових Стрільців, познайомившись на засіданні 3 квітня 1965 у Філядельфії з виступами кол. сотника Ф. Запутовича на сторінках „Вільного Слова" в Торонто, Канада, у ч.ч. 37-38 за 1964 р. і ч. 9 у 1965 р., рішуче натаврували знеславлювання у тих виступах пам'яті Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри та президента ЗОУНР д-ра Евгена Петрушевича. Стверджено однодушно, що таке насвітлювання різних етапів та окремих подій з новітньої

Ювілей 50-річчя Леґіону УСС

15 і 16 травня 1965 відсвятковано в Ню Йорку 50-річчя існування Леґіону Українських Січових Стрільців.

Богослужби в церквах обох віровизнань

В суботу о год. 9-ій перед полуднем в церкві св. Юра відправив Службу Божу за поляглих УСС о. Степан Городецький із Рочестеру, Н. Й., а панахиду відправив він в сослуженні о. пароха Ореста Засійбіди ЧСВВ, о. Ярослава Кекіша та о. Романа В. Рабія. В неділю в церкві св. Юра відправив Службу Божу на інтенцію УСС-ів о. ігумен Юліян Катрій, який виголосив зворушливу проповідь про віднову збройної сили українського народу в боротьбі за свою волю, яку почали УСС 50 років тому — в 1914-му році. Леґіон УСС має не тільки військове значення в історії українського народу, але й політичне та культурне. Ідеали УСС є актуальні й тепер, бо ще наш нарід не визволений із московської неволі, з якої його почали визволяти УСС. В українській православній церкві при 83-ій вулиці Службу Божу відправив о. протопресвітер Лев Весоловський.

Пленарне засідання

В суботу 15 травня відбулось у великій залі Українського Народного Дому в Ню Йорку пленарне засідання прибулих на З'їзд УСС колишніх членів Леґіону УСС і представників комбатантських та молодечих організацій. Збори відкрив голова Головної Управи Братства кол. Українських Січових Стрільців дир. Іван Поритко, який привітав приявних: президента УНР в екзилі, колишнього Українського Січового Стрільця, д-ра Степана Витвицького, лікаря Леґіону д-ра Володомира Білозора, прибулого з Вінніпеґу кол. директора „Червоної Калини" зі Львова Осипа Навроцького, голову Станиці УСС в Клівленді Жигмонта Олексина, п-і Ганну Дмитерко, видатних членів Братства д-ра Степана Ріпецького, Романа Купчинського і Лева Лепкого, як теж голову Об'єднання б. вояків українців в Америці д-ра Володомира Ґалана, голову Об'єднання б. вояків УПА Юрія Лопатинського і п. Івана Хому, представника Крайової Пластової Старшини Юрія Ференцевича, представника Пластового куреня ім. Червоної Калини Остапа Савчинського і голову Відд. ОбВВУА в Ню Йорку та голову Комітету для вшанування Ювілею УСС д-р Івана Козака. Промовець пригадав, що ініціятива прилюдного вшанування цього Ювілею УСС вийшла від д-ра Ґалана і що Головна Управа ОбВУА покликала до життя Центральний Комітет, що зайнявся цими святкуваннями на терені ЗДА. І. Поритко відчитав довгий список 56-ох колишніх Українських Січових Стрільців, які померли від часу заснування Братства УСС в 1948-му році, не рахуючи тих, які померли за залізною заслоною, як ось Олена Степанівна і Михайло Матчак. У своїй промові І. Поритко під-

---

історії української визвольної боротьби, яке має злобну тенденцію у відношенні до наших провідних історичних постатей, та зокрема очорнює пам'ять Симона Петлюри, який став уже символом збройної боротьби проти Москви в обороні державної суверенности України, діє у користь ворогів України. Водночас Головна Рада Братства Українських Січових Стрільців ствердила, що п. Ф. Запутович не був членом Леґіону Українських Січових Стрільців".

креслив, що започаткована УСС-ми війна проти Росії за державне визволення України продовжується. Згадав також найважливіші бої Леґіону УСС і коротко історію Братства УСС з його першими двома з'їздами в лютому і в червні 1948-го року в Реґенсбурзі в Німеччині. Підкреслив єдність, що існує між Усусусами без уваги на політичні погляди окремих осіб та поінформував про видання, вже завершені або приготовані у зв'язку з ювілеєм УСС. Лев Лепкий промовляв про прапор УСС, відтворений за історичним зразком і вперше виставлений на залі цих нарад, а д-р В. Калина відчитав приготовані окремою комісією резолюції. Проводили дир. І. Поритко і дир. Петро Постолюк, у Президії був ще секретар Гол. Управи Братства Андрій Кігічак, а в почесній Президії засіли вичислені вгорі громадяни. Ціле те пленарне засідання тривало коротко, несповна дві години. Вранці того самого дня промовляв в радіо в Ню Йорку д-р І. Козак.

Ювілейна Академія

В суботу, 15-го травня о год. 6:30 по полудні в Авдиторії Джуньор Гайскул при Евню „В" відбулася Ювілейна Академія, яку відкрив д-р Іван Козак, голова Святкового Комітету. Академію вшанували своєю приявністю Президент Української Народної Республіки в екзилі д-р Степан Витвицький, Єпископ української католицької дієцезії в Стемфорді, Владика Кир Йосиф Шмондюк та перший командант Леґіону Українських Січових Стрільців отаман д-р Теодор Рожанковський. Кожного з них вітали приявні постанням з місць та ентузіястичними оплесками. Прибули також оо. Василіяни під проводом свого протоігумена ВПР о. д-ра миколи Когута. Директор Йосиф Гірняк рецитував поему кол. УСС Романа Купчинського „Ніби сниться". Сценічний монтаж того ж автора під заголовком „Великий День" виконали члени Театру „Слово" під керівництвом дир. Й. Гірняка в складі: Володомир Змій, Ольга Кириченко-Шуган, Микола Франценко, Ігор Шуган і Михайло Яблонський. Постава була в руках Олімпії Добровольської. „Апель Поляглих" виконали комбатантські і молодечі організації під проводом ген. штабу ген.-хорунжого Аркадія Валійського, почесного голови Комітету. Приявним кол. УСС-ам вручено Пропам'ятні відзнаки. Святочну промову виголосив історик УСС д-р С. Ріпецький. У мистецькій частині оперна співачка Галина Минаїв-Андреадіс відспівала при фортепіяновім акомпаніяменті проф. Олександра Омельського „Фінале" — Лепкого - Січинського; „Засумуй трембіто" — Купчинського - Нижанківського і „Думу" М. Гайворонського та як наддаток „Ой упали сніги білі". Метрополітальний хор „Думка" під дириґентурою Івана Задорожного, при форт. акомпаніяменті д-ра Олександра Берника виконав „За рідний край" — Купчинського - Гайворонського „Журавлі", слова Б. Лепкого, мел. Л. Лепкого, аранж. на хор М. Гайворонського; „Ой нагнувся дуб високий" — Голубця - Гайворонського, сольо Андрія Добрянського, та „Гей у лузі червона калина". Співом „Ще не вмерла Україна" закінчилась Академія, точки якої присутні, що виповнили залю вщерть, приймали із захопленням.

Зустріч з громадянством

В неділю 16-го травня по полудні відбулася на великій залі Українського Народного Дому зустріч із громадянством. За столами засіли кругло 400 осіб, в тому близько 100 колишніх Українських Січових Стрільців. Зустріч відкрив голова Громадянського Комітету д-р Іван Козак. Вступну молитву перевів о. парох Орест Засійбіда, ЧСВВ, а кінцеву — о. протопресв. Л. Весоловський. З усни-

ми привітами від різних центральних і місцевих громадських політичних, культурних, комбатантських і станово-професійних установ та організацій зголосилися кругло 30 осіб, з яких деякі виголосили коротке привітання. Під час Товариської Зустрічі Українського Громадянства з УСС-ми, що відбулася в неділю, 16 травня ц. р. голова Окружної Ради Союзу Українок Америки, п-ні Наталя Чапленко вшанувала від імени Українського Жіноцтва, згуртованого в цій організації, єдину живу жінку-Усусуса, пані Ганну Дмитерко-Ратич окремою промовою та вручення їй китиці квітів, під гучні оплески всіх приявних. Закінчили офіційну частину бенкету короткими промовами голова ОбВУА д-р В. Ґалан і голова Головної Ради Братства УСС І. Поритко. Тостмайстром був ред. Іван Кедрин-Рудницький. Обід тривав від години 2-ої до 4:30 по полудні.

Ювілейна Виставка УСС

В неділю о год. 11-ій перед полуднем в трьох залях Українського Народного Дому відкрито Ювілейну Виставку історичних пам'яток Українських Січових Стрільців. Відкрив Виставку голова Виставкового Комітету д-р Степан Ріпецький, який виголосив промову про те, що УСС, як співається у їхньому гимні, йшли не тільки „визволяти Україну з московських кайдан", але ставили собі ціллю „зберегти стрілецьку славу". І вони це з успіхом виконали, як про це свідчить оця Виставка, яка мистецькими образами О. Куриласа, І. Іванця, Ю. Буцманюка, Е. Козака, І. Кучмака та М. Мороза — зберігає стрілецьку славу для прийдешніх поколінь українського народу. На Виставці є понад 399 світлин із стрілецького побуту, десятки документів про стрілецький рух та про Леґіон УСС, а також показано історичні предмети, що відносяться до УСС. Виставка буде відкрита до 23-го травня.

Вступна промова дир. Івана Поритка і резолюції будуть поміщені в найближчому числі „В. К".

СВЯТКУВАННЯ ЮВІЛЕЮ УСС-ів В НЮАРКУ

На заклик Головної Управи ОбВУА в минулому році і Головного Ювілейного Комітету для відзначення 50-річчя УСС-ів (вимаршу в р. 1914 на фронт першої сотні УСС-ів) створено в Нюарку за ініціятивою Відділу ОбВУА місцевий Ювілейний Комітет для відзначення 50-річчя УСС-ів. В склад цього Комітету ввійшли представники трьох комбатантських організацій: 1) Відділ ОбВУА, 2) Місцева Станиця кол. Вояків 1 УД УНА, 3) Відділ УПА, з молодечих організацій, 4) місцевий Пласт, 5) місцевий Осередок СУМА, 6) місцева Філія ОДУМУ, 7) 28-ий Відділ СУА, 8) Відділ УМІ, 9) Хор „Трембіта", 10) Спорт. секція Ч. С. Очолив цей Комітет одноголосно вибраний на сходинах на голову побр. М. Стебельський, голова Відділу ОбВУА. В програмі Ювілею були намічені дві окремі імпрези.

Ювілейні Вечерниці „Червоної Калини", влаштовані заходом трьох місцевих комбатантських організацій: Відділом ОбВУА, Станицею Братства Дивізійників і Відділом УПА — в дні 27 лютого ц. р. у великій залі „Муз Клаб" в Ірвінґтоні. До танків приграва відома оркестра Б. Гірняка, а добірний буфет був в управі місцевих Пань. Започаткував цю вояцьку забаву голова Комітету побр. М. Стебельський коротким привітом до всіх б. Вояків з родинами, вияснюючи значення цієї ювілейної імпрези і ювілейного концерту в дні 7 березня ц. р. Численно зібрані комбатанти з цілої округи виповнили вщерть велику залю.

Братство кол. вояків 1 УД УНА

ІНФОРМАЦІЯ КРАЙОВОЇ УПРАВИ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1-ої УД УНА В КАНАДІ

Крайова Управа Братства кол. Вояків 1 УД УНА в Канаді інформує про справу комбатантського об'єднання в Союзі Українських Канадійських Ветеранів (ЮКВА): **усі комбатантські організації Канади об'єдналися в СУКВ (ЮКВА), який являється комбатантською централею в Канаді.**

Кожна Станиця Братства стає автоматично Відділом СУКВ (ЮКВА) а кожночасна Управа Станиці — Управою Відділу СУКВ для зв'язків з централею, зібрання членської вкладки в висоті 1 дол. від члена. В тій самій мірі це відноситься до усіх низових клітин других комбатантських організацій й канадійських Леґіонів, так, що в одній місцевості може діяти більше Відділів СУКВ. Відділи співпрацюють зі собою по зовнішній лінії комбатантської репрезентації і спільної дії, коли такої потрібно, висилають делеґатів на З'їзд СУКВ і т. п. В своїй праці Станиці очевидно є клітинами Братства і виконують братську роботу, так як це було до тепер.

Комбатантська централя ставить собі за завдання репрезентувати назовні цілість українського комбатантського руху в Канаді, створити військовий музей в Вінніпеґу, видати пропам'ятну золоту книгу українського вояцтва в Канаді, де кожна військова одиниця чи організація буде мати свій розділ зарепрезентований в книзі, побудова пам'ятника невідомому воякові в Оттаві, суспільна опіка над бувшими вояками й їхніми родинами в Канаді та видавнича діяльність в обох мовах.

Ювілейний Концерт з нагоди 50-річчя УСС-ів відбувся в дии 7 березня ц. р. у великій залі Гайскулу в Ірвінґтоні, яка була виповнена вщерть місцевою публікою з Нюаркської округи. Програма Концерту була гарно дібрана. Точно о год. 4-ій по пол. зібрались на сцені члени трьох місцевих комбатантських організацій з прапором місцевого Відділу ОбВУА, між ними деякі, відзначені Воєнним Хрестом і з комбатантськими відзнаками, Дивізійники у своїх шапочках. Побіч них станули представники молодечих організацій (Пласт, СУМА і ОДУМ) в одностроях, різних формою і барвою, а позаду хор „Трембіта" з диригентом п. Б. В. Будним. Програму Концерту започаткував хор американським гимном (в українському перекладі). Опісля слідував звіт, що його передав побр. О. Голинський побр. Л. Голінатому. Хор „Трембіта" відспівав низку стрілецьких пісень при акомпаньяменті пані Павловської. Голова Комітету М. Стебельський відкрив формально Академію, а редактор П. Л. Лепкий з Ню Йорку виголосив головну промову. Пані Г. Андреадіс виступила з точкою сольоспіву при акомпаньяменті п. Омельчинка. Виступи молоді, зорганізованої пп. Кононевими, виповнили програму. Гимном „Ще не вмерла" закінчилась ця гарна імпреза.

О. У.

„ВІСТІ КОМБАТАНТА"

На останніх зборах Станиці Торонто було рішено, що кожний член Станиці повинен мати „Вісті Комбатанта" й тому при вплаті членської вкладки повинен долучити на передплату „В. К." $ 4.00. Отже всі вплати разом виносять на рік $ 10.00 цебто: членська вкладка до Станиці суму $ 5.00, членська вкладка до СУКВ суму $ 1.00, передплата „Вісті Комбатанта" суму $ 4.00.

ПОВІДОМЛЕННЯ КРАЙОВОЇ УПРАВИ БРАТСТВА КОЛ. ВОЯКІВ 1 УД УНА В ЗДА

Крайова Управа Братства кол. вояків 1 УД УНА в ЗДА повідомляє всі Станиці, Уповноважених Крайової Управи, всіх колишніх дивізійників та загал українського громадянства про те, що 9-ий Крайовий З'їзд Братства кол. вояків 1 УД УНА в ЗДА відбудеться у днях 4-го, 5-го і 6-го вересня ц. р. на Оселі Українського Робітничого Союзу „Верховина" в Ґлен Спей, Н. Й.

Програма З'їзду:

Субота, — 4-го вересня 1965:
- а) Реєстрація делеґатів та гостей,
- б) Ділові наради,
- в) Спільна вечеря учасників З'їзду,
- г) Забава.

Неділя, 5-го вересня 1965:
- а) Апель кол. вояків 1-ої Української Дивізії,
- б) Польова Служба Божа,
- в) Зложення квітів на Могилі Героїв у 20-ліття боїв 1 УД під Ґляйхенберґом,
- г) Забава.

Понеділок, 6-го вересня 1965:
Дозвілля, купання, прогулянки і т. п.

Крайова Управа Братства та Управа Оселі „Верховина" докладають усіх зусиль, щоб забезпечити учасникам З'їзду якнайкращі умовини побуту, та щоб отих кілька днів зустрічі „старої війни" проходили в атмосфері „старих добрих" часів.

То ж закликаємо усіх колишніх дивізійників вже тепер готуватись до чергових „маневрів" колишніх вояків 1-ої Української Дивізії УНА на прекрасно устаткованій та положеній в чарівній гірській околиці Оселі Українського Робітничого Союзу „Верховина" в Ґлен Спей.

Крайова Управа Братства в ЗДА

З ДІЯЛЬНОСТИ СТАНИЦЬ БРАТСТВА 1 УД

ЗВІТИ, ВИБОРИ Й ПЛЯНИ ДИВІЗІЙНИКІВ В ШИКАГО

Дня 13 березня 1965 р. найбільша Станиця Братства кол. Вояків 1-ої Української Дивізії УНА, що існує в Шикаґо від 1951 року, відбула свої річні загальні збори. Відкрив їх голова Станиці, побратим С. Стрільчук. Зборами проводила вибрана президія: предсідник побр. Л. Рихтицький і секретар, побр. М. Филипович. На почесного предсідника зборів запрошено присутнього гостя — курінного Братства Карпатських Січовиків, побратима А. Кущинського. Згодом, як почесного гостя, запрошено до президії прибувшого представника Фонду Катедри Українознавства побратима Д. Тарнавського.

Хист побр. Рихтицького провадити збори діловим темпом, читко та річевими суґестіями і, при тому, по джентельменськи керувати промовцями спричинилось до того, що наради дивізійників носили дійсно вояцький стиль і не були нудно-„довгоглагольними". Такі ж були і звіти головних представників уступаючих органів Управи. Ці звіти можна б назвати рапортами, в яких короткими реченнями, але повно, охоплено образ діяльности за минулої каденції 1964 року.

Взірцево доповідав голова Станиці побр. С. Стрільчук: для контакту і взаємного зближення членства відбувались регулярні ширші сходини, надзвичайно вдало відбулося свято 20-ліття бою під Бродами, в якому взяла участь вся Станиця та чисельні делеґації, Станиця спричинилась до виготовлення медалі св. Архистратига Михаїла, засновано Генеральський Фонд, успішно відбувались різні імпрези, вояцька ватра, забави, в яких визначну участь брала жіноча секція на чолі з п-ю О. Ковальською та орг. реф. Д. Михайлишином.

Не менш взірцевою та гідною наслідування була ділова доповідь секретаря побр. М. Харіва сперта на статистичних данних: Станиця має 242 членів, відбуто за рік 11 звичайних засідань управи, 2 спеціяльні засідання, 5 ширших сходин, Станиця репрезентувалась на 25 різних громадських імпрезах, видано кілька обіжників, спеціяльну одноднівку, взято активну участь в Міжкомбатантському Комітеті, вислано 2.835 листів.

Скарбник побр. М. Марчук імпозантним перечисленням детально всіх прибуткових і видаткових операцій з сумаричним результатом приходів на суму дол. 11.823.78 і розходів на дол. 9.501.92 з сальдом в касі дол. 2.321.86 і майном Станиці на суму понад 4.000 дол., викликав гарячі оплески загальних зборів — за господарювання фінансами організації.

Побратим М. Свачій, референт суспільної опіки мав також щире признання за інформації про дари і пожертви „брат-братові", які було зібрано в імені Станиці за його референтури та виказано в цифрах, що подав їх скарбник.

Всі звіти у викінченій писемній формі доповідачі передали президії зборів для долучення до протоколу. Учасники зборів слухали ті звіти з повною увагою.

Голова Контрольної Комісії побр. Р. Припхан, як „прокуратор", (як хтось його так влучно назвав), надзвичайно детально перебіг у своєму звіті всю діяльність уступаючої управи. „Великі обороти каси свідчать про широку діяльність" — казав він. В ретроспективному порівнанні тієї діяльности минулого року за головування побр. Стрільчука з попередньою „ерою" побр. Кашуби, він ствердив, що побр. Кашуба високо підніс цю комбатантську одиницю, а побр. Стрільчук утримав і продовжив ту високу чинність. Управа Станиці трималася понадпартійно і це було основою того успіху, що ми його маємо. Це були провідні думки доповіді голови Контр. Ком. Далі він зробив перегляд і оцінки „за" і „проти", що мали місце в деяких галузях чинности уступаючої управи і подав внесок на уділення абсолюторії за добре виконання покладених на неї обов'язків.

Дискусії, що ними об'єктивно керував предсідник, тримаючи промовців при темі, пройшли в повному порядку і з сердечною щирістю. Уступивша управа дістала від зборів одноголосне признання та довгі, щедрі оплески.

Вибір нових керівних органів пройшов „як по маслі", чого й треба було сподіватися в такій зіграній, свідомій свого доброго імені, та дисциплінованій, вояцькій громаді. Склад новообраних органів мало чим різниться від минулорічних. На внесок номінаційної комісії одноголосно було обрано до Управи: голова — Б. Кашуба, заступники голови — Р. Ковальський і Р. Ременюк, секретарі — М. Харів і М. Драгомирецький, скарбник — М. Марчук і заступник його М. Павлюк,

організаційний референт — Д. Михайлишин і І. Лемішка, хорунжий — В. Чорняк, референт видавництва — Л. Рихтицький, реф. суспільної опіки — М. Свачій, господар С. Чучук, реф. жіночої секції — О. Ковальська, зв'язкові — Г. Дронь (на далекий південь Шикаґа), С. Тринога — (на середній південь Шикаґа) і А. Петрик — на Палатайн; члени без сталих функцій — Е. Ільницький, С. Бортник, С. Чучук і керівник музею — Ю. Чорній.

До Контрольної Комісії: голова — С. Стрільчук і члени — Р. Припхан і д-р О. Фаріон. **До Товариського Суду:** І. Бойкевич, М. Филипович і Р. Лазурко.

„Великому кораблеві належить і велике плавання" — каже приповідка. Тому то і для Шикаґської Станиці дивізійників, що налічує 242 члени, вибрано таку велику управу. На цім місці заслуговує на увагу і той широкий проєкт пляну діяльности на 1965 рік, що склався з внесків старої і нової управи і інших учасників зборів. По тих проєктах бачимо широкий діапазон охоти Станиці до праці та ідейний зміст тих задумів, що їх виконання стоїть перед завзятою братією. Тут назвемо ті головніші внески за тим порядком, як вони поступали і обговорювались зборами: **влаштувати святочну академію з нагоди 50-ліття священства Архиєпископа Івана Бучка; продовжувати регулярні ширші сходини побратимів з виховними програмами; відзначити річниці боїв, в яких брала участь Дивізія; активізація чинности Ґеверальського Фонду; активізувати видавничу діяльність; поширити службу інформації; справа наглої допомоги — „Залізного фонду"; влаштувати забаву „Сон Рімінської ночі"; забава „Червоної Калини"; закуплення оселі, для чого обрано спеціяльну комісію на чолі з побр. Р. Ремешюком.**

Під кінець зборів новообраний голова Управи, що був минулого року першим заступником голови, подав зборам внесок Управи обрати на почесного члена Станиці давнього приятеля дивізійників п-полковника Антона Кущинського. Цей внесок зустрінули присутні загальними оплесками. Предсідник зборів привітав обраного з одноголосним рішенням зборів, а побр. А. Кущинський в короткій промові подякував побратимству за ту несподівану і високу для нього честь.

Після того учасники зборів ще коротко обговорили кілька вільних внесків на теми поточних потреб і закінчили їх співом Українського Національного Гимну.

Предсідник побр. Л. Рихтицький подякував присутнім і „передав команду" Жіночій секції Станиці. Настрій з ділового перемінився на родинно-гостинний. Товариство гостилося і забавлялося в дружній гутірці. Але патріотично-ідейне заложення дивізійної братії і тут себе ще раз показало... Коли побр. Тарнавський розповів про боротьбу проти Москви, і схарактеризував наполегливу й трудну чинність Управи Фонду Катедри Українознавства, (що її проєктується заснувати при американському університеті), то на ту ціль дивізійники зразу ж склали поважну суму пожертв і так внесли ім'я своєї Станиці у список борців за рідну культуру на чужині. Дивізійники в Шикаґо не даром заслужили собі добру славу і дружньо її утримують при всякій нагоді.

К. С.

15 ХВИЛИН БУДУТЬ РІШАТИ

Американські винахідники сконструювали новий тип радара, що віднайде ворожу ракету кілька секунд після її вистрілу. Про грядучу ракетну атаку цей радар попередить на 15 хвилин швидше, ніж це робила дотеперішня радарна система „протибалістичної оборони далекої дії", що користується станціями в Канаді та в Англії. У випадку атаки ці 15 хвилин дадуть спроможність вилетіти з летовищ усім бомбовозам, які находяться в бойовім поготівлі в околиці, на яку спрямована ракета. Значення нового радару в тому, що він унеможливлює несподівану ракетну атаку, даючи необхідний час для виконання негайних протизаходів.

З ЖИТТЯ СТАНИЦІ В ТОРОНТІ

Станиця Братства 1 УД УНА в Торонті відбула свої Загальні Збори, дня 21 березня ц. р. під час яких вибраио нову Управу в такому складі:

Голова — сот. С. Гуляк, заступник — В. Верига, секретарі — І. Шостак і А. Чорній, скарбник — Я. Слободян, господар — П. Кудла, імпрезовий реф. — М. Яцишин, мистецький реф. — І. Кушніренко, хорунжий — В. Габа (прапороносець), реф. стріл. гуртка — Ю. Вільшинський, жіночий реф. п-і Л. Чолкан, вільний член — Р. Колісник, заст. членів — І. Церковник, А. Бугаль, представники до КУК — мґр. Я. Ботюк, мґр. Б. Жаровський, Контрольна Комісія: сот. Б. Підгайний, Б. Дусанівський, М. Мельник.

Нововибрана Управа рішила пожвавити діяльність серед членів Станиці, має намічені пляни праці, про що своєчасно повідомлятиме всіх членів в обіжниках.

ПОБАЖАННЯ

З нагоди уділення Тайни Священства дияконові Володимирові Шараневичові (наш член), що його довершив Преосвященний Кир Ізидор Борецький в неділю 16 травня ц. р. в церкві св. о. Николая в Торонті, Управа Станиці з членами радіє, вітає і бажає побратимові по зброї, багато успіхів на новому, священичому шляху.

КОЛЯДА

Управа щиро дякує усім тим членам, які ходили з колядою і тим, які збирали коляду на листи. Рівнож дякуємо всім жертводавцям, що щиро приймали наших Дивізійників-колядників.

Коляда принесла $ 741.80. Просимо тих членів, які ще **не повернули листи на коляду,** щоб це зробили негайно.

НОВА КНИЖКА БРАТСТВА

Заходом нашого Братства незабаром появиться книжка про українське юнацтво в німецьких військових з'єднаннях, яку опрацював член колишньої Військової Управи, проф. З. Зелений. Книжка дуже цікава, багата на знімки й історичний матеріял.

За прапорами ішли пполк. Ліщинський і члени ютицької Станиці. До президіяльного стола засіли: достойний гість пполк. М. Ліщинський, о. Б. Смик — парох. Ярослав Лужний — гол. ютицької Станиці, проф. Ярослав Ликтей — гол. УКК і інж. І. Федорняк. Гол. Станиці п. Лужний представив місцевим представникам організацій і численним зібраним пполковника М. Ліщинського. По відкриттю п. Лужний попросив на господаря свята п. інж. Федорняка.

Головну доповідь розпочав пполк. М. Ліщинський зарядженням однохвилинної мовчанки за поляглих героїв Бродів. Пполк. М. Ліщинський у своїй змістовій доповіді переказав присутнім хід боїв під Бродами. Були моменти де пполк. М. Ліщинський і присутні на залі не видержували, бо жаль витискав сльози. Після доповіді виступала пані Володимира Смик, яка відчитала вірш під заг. „Броди". Дальше відчитували свої вірші Мирон Мельник — „Друзям з-під Бродів", Тарас Боднарчук — „1 Українська Дивізія" і пані Оля Мельник — „Легенда Бродів".

Свято-академію закінчив п. Я. Лужний, який в коротких і змістовних словах згадав тих, що впали в районі Бродів. Нехай назавжди славиться в народі пам'ять найкращих синів Батьківщини, безстрашних борців з-під Бродів.

По закінченні Свята-академії всі присутні відспівали „Ще не вмерла Україна".

Жіноцтво дивізійників приготовило для гостя пполк. М. Ліщинського і тутешніх гостей маленьке прийняття. На прийнятті виступали із побажаннями і привітами слідуючі організації:

1. Проф. Я. Ликтей — від УКК, 2. проф. В. Василик — від ОДВУ, 3. В. Рабарський — від СУМУ, 4. М. Савицька — від СУА, 5. В. Смик — від Пласту, 6. О. Томич — від „Провидіння".

З неабияким враженням розходилися гості до дому, згадуючи Свято-академію і мило переведений час на прийняттю.

Ярослав Лужний
гол. Станиці

ВІДЗНАЧЕННЯ 20-ЛІТТЯ ГЕРОЙСЬКОЇ БИТВИ В ОКОЛИЦЯХ БРОДІВ

День 25 жовтня 1964 р. довго залишиться в пам'яті бувших дивізійників і численного українського громадянства Ютицької парохії, бо це дата відзначення 20-ліття геройської боротьби в районі Бродів. Свято відбулося в українській парафіяльній залі, де сцену гарно прибрано дивізійними емблемами. Свято-академію звеличав своєю присутністю достойний гість із Філядельфії, пполковник інж. М. Ліщинський.

Свято розпочато впровадженням дивізійного прапора на сцену. Члени місцевого СУЖУ були із своїм прапором.

ЗЕЛЕНОСВЯТОЧНА ЗБІРКА 1964 РОКУ

Збірка на удержання і поправу могил б. Українських Вояків переведена Станицями і Уповноваженими Крайової Управи Братства кол. Вояків 1-ої Української Дивізії УНА в ЗДА під час Зелених Свят 1964 року дала слідуючі висліди:

Станиця Рочестер 270.30 дол., Станиця Бофало 225.59 дол., Станиця Клівленд 58.00 дол., Станиця Трентон 42.57 дол., Уповноважений КУ в Бріджпорт 28.22 дол., Станиця Ютіка 25.00 дол. Разом 649.68 дол.

Крайова Управа почувається до милого обов'язку скласти цією дорогою подяку всім друзям, які жертвували свій час і причинилися до успіху збірки на так важливу і дорогу нам всім ціль. Крайова Управа розчислилася з повищої збірки перед Братством „Броди-Лев", Інк. в Ню Йорку.

Г. В.

Однострій дивізійників в Канаді

В житті народів і держав почерез історію, аж до сьогоднішніх часів, обсервуємо присвячення великої уваги справам окремішности менших чи більших організованих груп в суспільстві та врешті їх вирізнення окремою формою одностроїв. Так воно було від найдавніших часів. Це були лицарські однострої, хоругви, герби на щитах і т. п., відтак однострої священичі, монаших чинів, однострої різних груп суспільства, шкільної молоді, по яких пізнати можна було їхню приналежність до тої чи іншої суспільної групи. Також і сьогодні традиція одностроїв залишилася дуже сильною. Військові уніформи, шкільні, професійні, організаційні й безліч інших — позначують почуття вирізнення, окремішности, гордости з приналежности до окремих специфічних груп і середовищ, які, в'яже не тільки спільний однострій, але й спільні погляди, завдання, спільне звання, спільні переживання, а особливо, коли йдеться про колишніх військовиків, то і спільна доля чи недоля в вояцьких рядах на службі батьківщині.

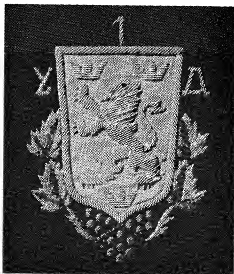
Виходячи з наведених міркувань, та, врешті, кермуючись прийнятими формами в других народів по відношенні до колишнього вояцького загалу, або т. зв. ветеранів, згуртованих в комбатантських організаціях, Крайова Управа Братства в Канаді рішила подбати про братський однострій. Очевидно, після домовлення з Головною Управою та Крайовою Управами Братства в ЗДА, бо в ЗДА настоювали дивізійники на тому, щоб обмежити ознаку своєї приналежности до Братства у формі одностайних шапок, які прийнялися в ЗДА.

Крайова Управа Братства в Канаді прийняла братський однострій у такій формі: темносиня блюза, або популярно в Канаді т. зв. „blazer", з нашитим на кишені золотом тканим дивізійним левом з трьома коронами на синьому полі з листками й червоною калиною, та золотом тканими буквами 1 УД. До того сірі штани й чорне взуття, біла сорочка й темно вишнева краватка. Накриття голови подібне, як в Братстві в ЗДА, тобто, темно синій ,,піріжок" з золотою обвідкою й дивізійним тризубом, без написів.

Приписаний однострій дивізійники в Канаді вживають в першу чергу на спільних організованих виступах Братства з прапорами. На українських імпрезах, нарадах засіданнях, зустрічах та З'їздах де слід відмітити приявність дивізійників у відрізненні від, так би мовити, цивільного населення. Однострій можна носити на спільних сходинах, на при-

ватних прийняттях, врешті на організованих забавах, навіть там, де обов'язують вечорові строї.

Є всі показники на те, що однострій Братства втішатиметься великою популярністю серед дивізійників на терені Канади. Є вже велике заінтересування однострoєм дивізійників в ЗДА й не зовсім виключене, що однострої Братства в Канаді стануть загально прийнятими одностроями цілости Братства, можливо в досить скорому часі. Тоді тільки треба було б відмітити приналежність однострою до даної країни, як для прикладу для Канади — кленовий листок й т. д. Треба привітати появу однострою хоч, покищо лише для Канади, як річ, яка повинна була вже давно бути в Братстві.

Відзнака членів Братства кол. Вояків 1 УД УНА введена в Канаді.

ЩОБ ПЕРЕКИДАТИ ВІЙСЬКО З АМЕРИКИ НА ІНШІ КОНТИНЕНТИ

Американські повітряні сили дістануть незабаром два нові типи транспортних літаків, які з фантастичною швидкістю перекидатимуть військо з Америки на інші коитиненти. Перший з них — це CX-4. Він робитиме переліт 7.400 км. зі швидкістю 960 км. на годину иа висоті 9.000 метрів. Навантажувальна частина літака має довжиною 33.5 метрів, шириною 5.43 м. Літак забере 200 вояків з особистим вирядом та зброю різного типу. Літак двигне вантаж 61.200 кг. — Інший транспортний літак CX-X перевозитиме всі типи зброї сухопутніх американських сил. Він двигне вантаж 81 тисяч кг. Його максимальна швидкість — 1.000 км. на годину, номінальна в межах 130-180 км. на годиuу.

ТІ, ЩО ВІДІЙШЛИ...

Дня 23-го квітня 1965 р. відійшов у вічність після довгої і важкої недуги у Філядельфії, Па.

ПЕТРО ДЯЧЕНКО

генштабу ген.-хор. Армії УНР, б. визначний учасник визвольної боротьби України, лицар Ордену Залізного Хреста, б. командир полку Чорних Запорожців, учасник-командир Першого Зимового Походу, а в часі другої світової війни призначений на командира II Української Дивізії УНА.

Покійний народився 30-го січня 1895 року в Березовій Луці на Полтавщині. Після закінчення середньої школи вступив до служби в б. російській царській армії. Закінчивши Військову Школу, служив у тій армії старшиною та брав в тому характері участь у першій світовій війні. Після революції 1917 року вступив добровільцем до українського війська та як бойовий старшина перебув в рядах Дієвої Армії всю кампанію. По війні служив контрактовим старшиною в польській армії та закінчив Вищу Військову Школу у Варшаві.

Його похорон був доказом пошани і симпатії, якою покійний Генерал втішався в українських військовиків та в широких кругах громадянства. Його тлінні останки були зложені найперше в церкві св. Покрови у Філядельфії, де напередодні похорону митрополит УПЦ в ЗДА Іван Теодорович в сослуженні численного духовенства відслужив Парастас. Наступного дня, 1-го травня 1965 р. труну з тлінними останками перевезено до Савт Бавнд Бруку та внесено до тамошньої Церкви св. Ап. Андрія. Архиєпископ Мстислав в асисті духовенства відправив похоронний обряд та сказав прощальну проповідь. За козацьким звичаєм тіло Померлого було вкрите червоною китайкою. В поході йшли, між іншими, три генерали: Шандрук, Валійський і Герасименко та багато кол. вояків різних ранґ. Зараз за труною пор. Михайло Суржко, зодягнений в однострій Армії УНР, ніс прапор та відзнаки Генерала. Над відкритою могилою прощали покійного: генштабу ген. Павло Шандрук від УНА та найближчих побратимів, д-р Іван Козак від Головної Управи ОбВУА, ген. Герасименко від Лицарів Залізного Хреста, Михайло Ковальчин від Головної Управи Товариства б. Вояків УПА, мистець Валентин Сімянців від Чорних Запорожців, Ілярій Поліщук від СВУР, Іван Макогон та інші. Під час традиційних поминок промовляли: архиєпископ Мстислав, о. Царик, Т. Бульба-Боровець, Михайло Демянчук і інші. Невістка Покійного, пані Лідія Дяченко прорецитувала вірш, написаний в пошану Генерала з приводу його смерти. Відспівано стрілецьку пісню „Видиш брате мій".

Влаштуванням похорону займався окремий Комітет складений з таких громадян м. Філядельфії: пані М. Величко, П. Ґенґала, М. Алексевича, В. Заброцького, М. Ковальчина та М. Ценка.

І. К.

НОВИЙ ТИП ГЕЛІКОПТЕРА ДЛЯ АМЕРИКАНСЬКОЇ АРМІЇ

Американські збройні сили дістануть новий тип гелікоптера, що зможе перевозити 38 озброєних вояків морської піхоти. Проби з цим гелікоптером випали успішно. Його швидкість — 195 миль на годину. Фактично, цей гелікоптер зможе перевезти 50 людей. Гелікоптер — кольору хакі, отже такого самого, як однострій морської піхоти. Він зможе піднести вантаж 8 тисяч фунтів. Гелікоптер так побудований, що приземлюється і на поляні в джунґлях, і на палубі авійоносця, і на воді, а тільки одна людина може навантажувати або вивантажувати тонни тягару в кількох хвилинах. В короткому часі приступлять до серійної продукції цих гелікоптерів і вони будуть для американських збройних сил великою допомогою.

SYNOPSIS

This issue of the **Veteran's News** starts with a poem of the noted Ukrainian poetess, Oksana Laturynska, dedicated to dead heroes on Memorial Day.

In the article **"The Echoes of Ruthenism"** appearing in the section **"Comments on Current Events"**, Ivan Kedryn, editor of this magazine, takes issue with a Ukrainian magazine which ridiculed the public activity of a distinguished Ukrainian veterans' leader.

In the article **"Replacements to our Positions"**, M. Lishchynskyi, Lieutenant Colonel of the Ukrainian National Army, calls attention of veterans to the necessity of working with youth in order to prepare the new generations for the inevitable showdown with communist imperialism.

F. Korduba, former officer of the First Ukrainian Division and well-known Ukrainian expert on military problems, discusses strategic questions of the NATO nuclear defense.

The historical survey of the legal position of the First Ukrainian Division of the Ukrainian National Army which fought the Russian communists during World War II, in the aspect of international law is expertly described in the article of Lev Stetkevych, a lawyer and former soldier of the Ukrainian Division.

The article **"Three Attacks of UPA against Bircha"** authored by a former officer of the Ukrainian Insurgent Army, M. Zalizniak describes in detail three military actions of this Ukrainian force against the communist-held town of Bircha in Ukraine.

Yuriy Tys-Krokhmaliuk, former officer of the Ukrainian Division and noted Ukrainian author and military historian, furnishes in translation excerpts from his book written in Spanish **"Guerra y Libertad"**, describing the engagements of the Division against Soviet Army in the final weeks of World War II.

The **"Memoir"** section features a story of the former officer in the Army of the Ukrainian National Republic, Valentin Simiantsiv.

Volodymyr Huzar, a former artillery officer of the First Division of the UNA describes, in humorous and sincere style, the "ups and downs" of his battery during the days of fighting against Russians.

The magazine's **"Chronicle"** section contains reports on activities of the Ukrainian veterans organizations in the USA and Canada.

The article describing the uniforms now introduced in Canada to be worn by the members of the Brotherhood of the former 1-st UD UNA soldiers on official occasions, the reports on activities of various veteran's groups, obituaries and news items conclude this issue of **Veteran's News.**

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ

Австралія	0 1[illegible]:0	0:3:0	ЗДА	4.00 дол.	80 ц.
Австрія	1[illegible]0 австр. шіл.	20	Канада	4.50 дол.	90 ц.
Англія	0 [illegible]:0	0:2:0	Німеччина	7.25 н. м.	1.25 н. м.
Аргентина	1[illegible]0 п[illegible]з.	20 пез.	Франція	12.50 фр.	2.50 фр.

U. S. A. $ 0.80
Canada $ 0.90

